

This project is co-funded by
the Fundamental Rights and
Citizenship Programme of
the European Union

| JUST/2013/FRAC/AG/6271

RADAR

Regulating Anti Discrimination
and Anti Racism

JUST/2013/FRAC/AG/6271

RADAR RICHTLIJNEN

Inzicht in haatgeoriënteerde
communicatie en instrumenten
voor anti-haatcommunicatie-
strategieën in een interculturele
dimensie

Koffi M. Dossou en Gabriella B. Klein

met bijdragen van Andrea F. Ravenda,
Katerina Strani, Eirini Vlachaki

Bezoek ons op: <http://win.radar.communicationproject.eu/web/>

WETENSCHAPPELIJKE COÖRDINATIE

Gabriella B. Klein (Università degli Studi – Perugia/Italië)
gabriellaklein@gabriellaklein.eu

PROEFLEZEN

Katerina Strani (Herriot Watt University, Verenigd Koninkrijk)
A.Strani@hw.ac.uk

PEER REVIEW

Katerina Strani (Herriot Watt University, Verenigd Koninkrijk)
A.Strani@hw.ac.uk

NEDERLANDSE VERTALING

Hanna Rouah (Vrouw en Welzijn, Nederland)
h.rouah@vrouwenwelzijn.nl

COVER EN GRAPHISCH ONTWERP

Koffi M. Dossou (Key & Key Communications, Italië)
koffidossou@koffidossou.it

UITGEGEVEN DOOR

Key & Key Communications, Italië
keyandkey@keyandkey.it

Copyright ©2016 by Key & Key Communications, Italië

ISBN 978-88-95887-34-0

Deze publicatie verschijnt onder de Creative Commons licentie-Niet-commercieel-Gelijk Delen Internationale licentie 4.0.

Deze publicatie is tot stand gekomen met financiële steun van het programma Grondrechten en Burgerschap van de Europese Unie. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van deze publicatie berust alleen bij de auteurs en vertegenwoordigt op geen enkele manier de standpunten van de Europese Commissie.

MANAGEMENTSSAMENVATTING

In Europese samenlevingen, die in toenemende mate door migratie veranderingen hebben ondergaan, is de bestrijding van racisme en xenofobie een essentiële uitdaging voor de democratie en het maatschappelijk leven. Ondanks de van kracht zijnde anti-discriminatiewetgeving in de EU-lidstaten, is er nog steeds een fundamenteel probleem bij het identificeren van de verschillende vormen van racisme en xenofobie. Deze kunnen bestaan uit fysieke aanvallen tegen mensen of verbaal geweld door middel van haatzaaien, dat wil zeggen, het racistische en xenofobe discours “dat rassenhaat, xenofobie, antisemitisme of andere vormen van haat gebaseerd op onverdraagzaamheid verspreidt, opwekt, bevordert of rechtvaardigt, waaronder: intolerantie uitgedrukt in agressief nationalisme en etnocentrisme, discriminatie en vijandigheid jegens minderheden, migranten en mensen met een migratie-achtergrond”(Comité van ministers van de Raad van Europa, aanbeveling 97 (20)).

Een haatmisdaad is nooit een op zichzelf staande handeling. Deze wordt meestal uitgelokt en gevoed door haatzaaien, dat wil zeggen uitingen die minachting, haat, veroordelen, enz. uitdrukken. Dergelijke discoursen vinden niet alleen plaats in de directe één-op-één-communicatie via openbare en privégesprekken, maar ze vinden ook online plaats, in politieke discussies, in de media evenals in andere institutionele contexten. Haatmisdrijven kunnen ook het gevolg zijn van haatgeoriënteerde communicatiepraktijken gebaseerd op andere communicatieniveaus, zoals spraak (paraverbale boodschap), lichaamstaal (non-verbale boodschap), foto's (visuele boodschap). Tot slot bestaat het racistisch discours vaak niet zonder meer uit vormen van expliciete haat, veroordelen en minachting, maar neemt het ook de vorm aan van een schijnbaar welwillende erkenning van verschillen, die een stereotypering van de culturele en sociale identiteit van een individu veronderstelt. Wat in dit geval misschien lijkt op een respectvolle erkenning van verschillen, maskeert stereotypen en veroordelen die uiteindelijk tot labels en stempels voor individuen worden.

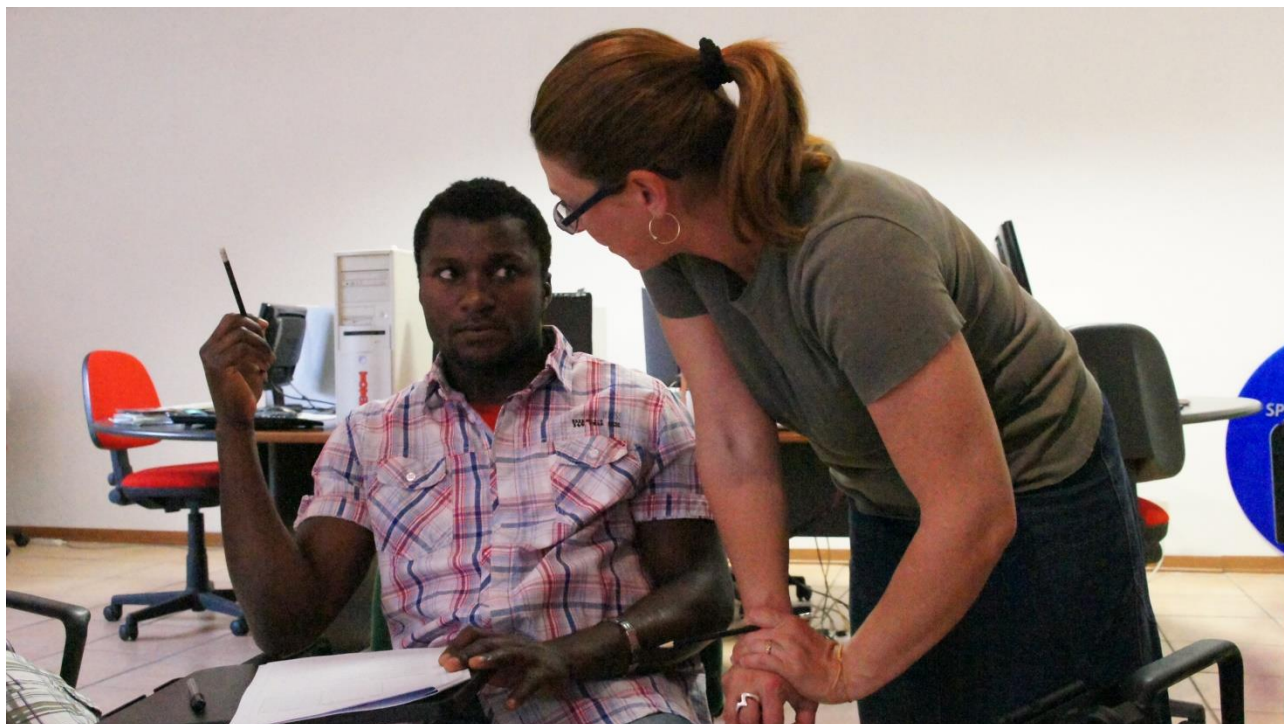
Bovendien wordt het steeds moeilijker voor rechters, politie, politici en het publiek om te bepalen of een fysieke overtreding wordt uitgelokt door xenofobie, omdat het binnen de context waarin het heeft plaatsgevonden moet worden geïnterpreteerd. Daarom is het vaak zo dat “racistische” haatmisdrijven niet als zodanig worden herkend, hetgeen leidt tot een onderschatting van het fenomeen. Het behandelen van misdrijven die zijn ingegeven door racistische haat als niet-racistische misdrijven leidt tot de schending van fundamentele mensenrechten. Het is daarom van essentieel belang dat wetshandhavers en juridische autoriteiten, samen met journalisten en politici, over instrumenten beschikken die de motivatie die aan dergelijke strafbare feiten ten grondslag ligt correct identificeren.

Project RADAR, geïmplementeerd met de financiële steun van het programma Grondrechten en Burgerschap van de Europese Unie, heeft tot doel rechtshandavingsfunctionarissen en juridische professionals van de noodzakelijke instrumenten te voorzien, met name door middel van open trainingsactiviteiten, die gericht zijn op het bevorderen van de identificatie van racistisch gemotiveerde haatcommunicatie. Hiervoor werd interpretatief werk uitgevoerd gebaseerd op interviews met slachtoffers van haatmisdrijven, evenals online en uitgeprinte voorbeelden van haatgeoriënteerde communicatiepraktijken in zes verschillende landen (Italië, Griekenland, Nederland, Polen, het VK, Finland). Het materiaal werd geanalyseerd en gecategoriseerd voor het ontwerpen van een op communicatie-gebaseerde cursus van het GINCO (Grundtvig Internationaal Netwerk van Cursusorganisators) concept van competentiegericht leren en zelfevaluatie.

Het eindresultaat van het project zijn de “RADAR Richtlijnen”, een selectie van de beste praktijken, aanbevelingen en concrete instrumenten verzameld en ontwikkeld door het project voor de identificatie van haatgebaseerde en een haatproducerende communicatiepraktijken, vooral bestemd voor juridische professionals (rechters, advocaten), rechtshandavingsfunctionarissen (gemeentepolitie, grenspolitie, leger), evenals leraren, onderwijsdeskundigen, journalisten, non-profitorganisaties die zich bezighouden met migrantenkwesties en de dominante en migrantenbevolking (in het bijzonder slachtoffers van racistische discriminatie en racisme), om hen in staat te stellen op haatgebaseerde en haatproducerende communicatiepraktijken gemakkelijker te identificeren, te herkennen en te voorkomen en de nationale antidiscriminatie- en antiracistische wetgeving beter toe te passen.

INHOUDSOPGAVE

1	ONS RADAR COMMUNICATIECONCEPT	5
2	GEDEELDE WOORDENSCHAT GEBASEERD OP KRITISCHE TAALKUNDIGE ANALYSE	19
2.1	INLEIDING	19
2.2	GEDEELDE WOORDENSCHAT	20
3	ALGEMENE RESULTATEN	23
3.1	KWESTIES VAN TAALGEBRUIK IN WETGEVING EN GERECHTELIJKE VONNISSEN	23
3.2	DEBATTEN OVER DISCRIMINATIE, RACISME EN XENOFOBIE IN VERBAND MET COMMUNICATIEPRAKTIJKEN	28
3.3	INTERVIEWS MET MENSEN DIE RACISME HEBBEN ERVAREN	30
4	ANALYSES VAN VERSCHILLENDE COMMUNICATIEPRAKTIJKEN	33
	VOORBEELDANALYSE	33
4.1	GESCHREVEN TEKSTEN	33
4.2	RECLAMEFOTO'S	33
4.3	ANDERE FOTO'S	34
4.4	RECLAMEVIDEO'S	34
4.5	ANDERE VIDEO'S	35
4.6	TALKSHOWS	35
4.7	BERICHTENREEKS	35
5	RACISTISCHE EN XENOPHOBISCHE COMMUNICATIONPROCESSEN	36
6	AANBEVELINGEN EN GOEDE PRAKTIJKEN	62
6.1	ALGEMENE AANBEVELINGEN	63
6.2	SPECIEKE AANBEVELINGEN	65
6.3	GOEDE PRAKTIJKEN	69
6.4	ONDERHOUDEN – VOORSTELLEN OM RADARRESULTATEN VERDER UIT TE BOUWEN	76
7	REFERENTIES	77

Ons RADAR Communicatieconcept

Koffi M. Dossou
Gabriella B. Klein
Andrea F. Ravenda

Achtergrond

In het moderne Europa heeft het groeiende fenomeen van transnationale migratie, met betrekking tot het publieke en overheidsdiscours, in verschillende nationale contexten de hernieuwde opkomst van nieuwe vormen van racisme, xenofobie, of discriminatie in het algemeen veroorzaakt (De Genova 2016). Ondanks de van kracht zijnde antidiscriminatiwetgeving in de EU-lidstaten, bestaat er nog steeds een fundamenteel probleem bij het identificeren van de verschillende vormen van racisme en xenofobie. Dit is vooral duidelijk in de communicatieve praktijken bij het fenomeen haatzaaien en haatcommunicatie. Het is een reeks van verschillende en niet altijd expliciete acties met betrekking tot het publieke debat, massamedia-activiteiten, propaganda van sommige politieke partijen en juridische teksten evenals praktijken en ervaringen uit het dagelijks leven. Racistische haatmisdrijven, ingegeven door de werkelijke of vermeende verschillen in afkomst, etniciteit, nationaliteit, voorouders, specifieke fysieke kenmerken (zoals huidskleur, haartextuur, gezichtsvormen), culturele achtergrond, religie, overtuiging, taal, migrantenstatus of enig ander verschil wat leidt tot racisme en/of xenofobie, wordt vaak niet als zodanig herkend. Dit leidt tot een onderschatting van het fenomeen waardoor het impliciet opnieuw optreedt in dagelijkse communicatieve praktijken en institutionele bureaucratische handelingen.

- HAATZAAIEN

Zoals vastgesteld door het Comité van ministers van de Raad van Europa, n.R Aanbeveling (97) 20. «De term haatzaaien moet worden verstaan als verzamelnaam voor alle uitingen die rassenhaat, xenofobie, antisemitisme of andere vormen van haat gebaseerd op onverdraagzaamheid verspreidt, opwekt, bevordert of rechtvaardigt, waaronder: intolerantie uitgedrukt in agressief nationalisme en etnocentrisme, discriminatie en vijandigheid jegens minderheden, migranten en mensen met een buitenlandse achtergrond. » (Weber 2009. 3)

- HAATCOMMUNICATIE

Met *haatcommunicatie* willen we een breder perspectief van communicatie voorstellen dat niet alleen *haatzaaien* als verbale boodschap bevat (zowel mondeling als schriftelijk), maar alle soorten boodschappen (zie hieronder): verbaal (woorden en formuleringen), paraverbaal (spraak), non-verbaal (lichaamstaal), visueel (afbeeldingen, symbolen), die racisme en xenofobie zowel over kunnen brengen als produceren.

Om dit type boodschappen en hun interactie te analyseren, worden innovatieve wetenschappelijke methoden gebruikt, namelijk: etnomethodologische en etnografische conversatie-analyse, lidmaatschap categorisatie-analyse, multimodale analyse, gecontextualiseerde lichaamstaalanalyse en beeldanalyse.

Projectidee

Het huidige project komt voort uit twee initiële observaties::

- Er is een toename van racistische haatmisdrijven evenals vormen van haatzaaien en haatcommunicatie
- Haatzaaien of haatcommunicatie is niet altijd expliciet, ze wordt omgezet in communicatieve praktijken

Derhalve is het hoofddoel van RADAR om richtlijnen voor het beschrijven van een methodologie voor het ontwikkelen van antiracisme- en antidiscriminatie-strategieën te formuleren. Door het ontwikkelen van een beter begrip van haatgemotiveerde en haatproducerende communicatiepraktijken kunnen (potentiële) slachtoffers effectiever op racistische en xenofobe gedragingen en houdingen reageren en geven professionals een hulpmiddel om voor betere oordeelsvorming, en helpen uiteindelijk om racisme, xenofobie, discriminatie en uitsluiting te voorkomen.

De achterliggende gedachte van het RADAR-project kan als volgt worden samengevat:

1. vergelijking van de bestaande wetgeving in de verschillende partnerlanden evenals relevante academische en niet-academische studies
2. het identificeren van specifieke communicatiepraktijken door middel van woorden, spraak, lichaamstaal en visuele elementen in massamedia en sociale netwerkdebatten over haatzaaien en haatcommunicatie
3. het begrijpen van het mechanisme van de haatgeoriënteerde communicatiepraktijken in hun communicatieve technieken, procedures en strategieën
4. het uitwerken van een één-op-één en online cursusconcept om concrete instrumenten te bieden voor het herkennen van dergelijke communicatiepraktijken en bij te dragen aan het voorkomen van haatmisdrijven, door de overdracht van competenties als kennis, vaardigheden en attitude "Anti-haatcommunicatie in een intercultureel perspectief"
5. het uitwerken van goede praktijken, aanbevelingen en concrete instrumenten voor de juridische en politieke sectoren¹.

Waarom 'vaardigheden', 'attitudes' en niet gewoon 'kennis'?

Op vele terreinen is theoretische kennis niet meer voldoende voor een individu om succesvol te zijn op de arbeidsmarkt. Er moet prioriteit worden gegeven aan praktische vaardigheden en het vermogen om theoretische kennis toe te passen. Het laatste moet echter verworven worden door middel van bewuste inspanning en training. Gedetailleerde kennis van een academisch terrein is geen garantie voor dit vermogen. Anderzijds zijn goede praktische vaardigheden onvoldoende zonder passende theoretische achtergrond. Want dit zou betekenen dat bepaalde gedragspatronen toegepast zouden kunnen worden als een 'recept' zonder een kritisch bewustzijn van wat er werkelijk aan de hand is in een specifieke situatie.

Dit is vooral evident op het terrein van communicatie. Om goed te kunnen communiceren moet men meer weten dan alleen communicatietheorieën. Het is nog ingewikkelder wanneer communicatie plaatsvindt tussen individuen van verschillende culturele achtergronden, waarden, overtuigingen en gedragspatronen. Voor een echte interculturele competentie in anti-haatzaaien en anti-haatcommunicatie is de focus op beide aspecten, vaardigheden en attitudes, uiterst belangrijk. Dit zijn twee kanten van dezelfde medaille in een type trainingscursus die we met RADAR ontwikkelen. Terwijl de theoretische competentie gemakkelijker is te verwerven, moeten de interculturele communicatievaardigheden - als praktische competentie - door middel van persoonlijke ervaring en/of cursussen verworven worden. Dus de algemene cursusdoelstellingen van RADAR zijn niet alleen het overdragen van kennis, maar ook de know-how, en de

¹ <http://win.radar.communicationproject.eu/web/project-2/>

attitude - als “know-how-to-be” - op verschillende communicatieniveaus (verbaal, paraverbaal, non-verbaal en visuele boodschappen) en het onderscheid maken tussen communicatieve technieken, procedures en strategieën op basis van verschillende situaties en contexten. Het doel is om kennis te delen in de interactie met mensen om een relatie van respect op te bouwen en om iedere vorm van xenofobe en racistische communicatie te voorkomen, dat wil zeggen haatcommunicatie ingegeven door xenofobie en/of racisme, evenals constructieve anti-xenofobe en antiracistische, dat wil zeggen “anti-haat” communicatie te onderhouden.

Interactieve workshops

De workshop is bedoeld als een interactieve ruimte waarin relaties en uitwisselingen onder alle deelnemers wordt gestimuleerd. De cursus is ontworpen als een circulaire communicatie om de uitwisseling van goede praktijken te bevorderen en know-how tussen trainers en cursisten via een niet-formeel en informeel leerproces om niet alleen actieve participatie, maar ook productieve interactie tussen alle deelnemers, zowel stagiairs en trainers, aan te moedigen.

In de workshops de volgende methoden worden gebruikt:

- coöperatief leren, gebaseerd op een peer-to-peer-aanpak in alle fases;
- lezingen en actieve lessen, waarin de trainers als ondersteuners fungeren;
- groepswerk geleid door deskundigen/ondersteuners uit verschillende disciplines;
- situatiegericht- en ervaringsleren, het toepassen van de verworven middelen op iemands persoonlijke en professionele ervaring;
- besluitvorming gericht is op het stimuleren van toekomstige keuzes van de contra-racistische praktijken;
- zelfevaluatie om te reflecteren en zich bewust te worden van het eigen leerproces.

Doelstellingen van de RADAR-richtlijnen

De RADAR-doelstellingen kunnen worden verdeeld in groepen van twee verschillende contexten: de juridische context met

- juridische professionals (rechters of advocaten)
- rechtshandavingsfunctionarissen (gemeente-, grenspolitie, leger, enz.)
- gerelateerde EU-instellingen

de migratiecontext

- migranten (als potentiële of daadwerkelijke slachtoffers van racistische haatmisdrijven),
- interculturele bemiddelaars, leraren, maatschappelijk werkers, leraren volwassenenonderwijs, communicatie-ondersteuners
- gerelateerde EU-instellingen.

Cursusdoelstellingen en resultaten

De cursus is erop gericht dat de cursisten vaardigheid verwerven in de interactie met mensen met als doel het opbouwen een relatie van respect waarbij elke vorm van xenofobe en racistische communicatie, dat wil zeggen haatcommunicatie ingegeven door xenofobie en/of racisme, vermeden wordt.

De specifieke doelstelling is vooral het niet alleen herkennen van expliciete maar ook impliciete vormen van racistische en xenofobe communicatiepraktijken. Zo ontwikkelen cursisten de noodzakelijke vaardigheden om antiracistische en anti-xenofobe communicatie te produceren, die respectvol, inclusief en gastvrij is. Het is belangrijk om verschillende communicatieniveaus (verbale, paraverba, non-verbale en visuele boodschappen) uit te leggen en te gebruiken en om onderscheid te maken tussen communicatieve technieken, procedures en strategieën overeenkomstig verschillende situaties en contexten. Cursisten

verwerven de vaardigheid in het communiceren met mensen die verschillende culturele (en sociale) gewoonten, gedragsmodellen, waarden en mentale representaties hebben. Kortom, de cursist is in staat om constructieve en productieve anti-xenofobe en antiracistische, d.w.z. anti-haatcommunicatie te onderhouden.

Bovendien kunnen ze de benadering ook aan anderen overbrengen:

De leeractiviteiten zijn georganiseerd in een reeks workshops die zich vooral richten op de volgende onderwerpen:

- Kritische analyse van gevoelige terminologie in wetten en uitspraken
- Racistische en xenofobe uitingen in het dagelijks taalgebruik, beelden en symbolen
- Communicatiemodel in een intercultureel perspectief
- Taalkundige analyse van de debatten over racisme en xenofobie in de media (kranten, radio, televisie) en in academische publicaties
- Analytische instrumenten voor een dieper begrip van racistische en xenofobe communicatieve praktijken in kranten, foto's, video's, reclamefoto's, reclamevideo's, talkshows en sociale media.

Het is nu van fundamenteel belang om ons communicatieconcept te presenteren, in het bijzonder interpersoonlijke communicatie, dat onze visie van interculturele communicatie heeft gevormd.²

Interpersoonlijke communicatie in een intercultureel perspectief

Ons perspectief op communicatie is een complex begrip dat een alomvattende sociolinguïstische, pragmalinguïstische (ook etnopragmatische) en sociaal-antropologische competentie impliceert. Weten hoe te communiceren betekent niet alleen weten hoe de taalkundige instrumenten (woordenschat, syntaxis, morfologie, fonetiek, gespecialiseerde terminologie, enz.) gebruikt moeten worden in uw eigen of in een vreemde gemeenschap; maar ook om de linguïstische instrumenten te gebruiken op een manier die geschikt is voor sociale en situationele contexten, en dus ten opzichte van de gesprekspartner, de plaatsen, de doelstellingen, de bedoelingen die u wilt overbrengen. Bovendien is het communicatieconcept tamelijk breed en beslaat uiteenlopende terreinen: van verbale communicatie (woorden en, in het algemeen, taalkundig erfgoed) om visuele communicatie (afbeeldingen, vormen, kleuren, symbool), van orale verbale communicatie tot schriftelijke verbale communicatie, van paraverbale (spraak) communicatie tot non-verbale communicatie (lichaamstaal). Communicatie is derhalve de basis en het middel van elke sociale gebeurtenis: sociale processen zijn niet mogelijk zonder dat zowel communicatie- als communicatieve praktijken worden gematerialiseerd in de sociaal-culturele en politiek-economische relaties. Communicatie is een multilateraal proces en bijgevolg extreem gevoelig voor storingen; het resultaat daarvan is de vrucht van iedereen die daaraan deelneemt. Het is daarom een interactieve praktijk waarvan de repercussies van fundamenteel belang zijn in het professionele en institutionele leven.³

In dit hoofdstuk richten we ons vooral op mondelinge communicatie, omdat die centraal staat in elke ontmoeting. In de volgende PARAGRAFEN betrekken we ook de schriftelijke communicatie.

Interpersoonlijke communicatie

Communicatie in zijn totaliteit is zeer omvangrijk en complex, en de toepassingsgebieden zijn talrijk; zoveel dat een handleiding zoals wij die hier presenteren, zeker niet het hele onderwerp kan bestrijken. Dit is niet onze doelstelling. Enerzijds willen we een kritisch discours starten, en anderzijds willen we mensen bewustmaken van die aspecten van communicatie die directe invloed op relaties, op onszelf en onze

² Het volgende gedeelte komt uit Gabriella B. Klein/Koffi M. Dossou 2006: Basic Tools for Intercultural Communication. Perugia: Key & Key Communications: 3-17 (Engl. vertaling van Jodi Sandford).

³ We baseren ons concept van verbale communicatie op het werk van de Bateson groep, Erving Goffman, etnografen zoals Jenny Cook-Gumperz en John J. Gumperz, Charles Goodwin, Frederick Erickson, Geoffrey Shulz, ethnomethodologists like Harvey Sacks, Emanuel A. Schegloff, Gail Jefferson

dagelijkse fysieke werkomgeving kunnen hebben. Dit is de onontbeerlijke basis voor een kritische begrip van hoe interpersoonlijke en interculturele communicatie werkt.

Naar onze mening is communicatie een instrument dat, indien zorgvuldig en bewust gebruikt, persoonlijke, relationele en organisatorische voordelen kan opleveren. Dit wil echter niet zeggen dat communicatie automatisch alle persoonlijke, interpersoonlijke, en organisatorische problemen oplost. Maar het kan zeker bijdragen aan een oplossing. In die zin staat een communicatiecursus voor persoonlijke, professionele en interculturele verrijking.

Communicatie is:

- de onderlinge uitwisseling van boodschappen tussen twee (of meer) personen met betrekking tot alle bovengenoemde middelen: woorden, spraak, lichaam, afbeeldingen, symbool
- de basis en het middel van elke sociale gebeurtenis: zonder communicatie, zouden sociaal-culturele processen niet mogelijk zijn evenals de communicatieve praktijken die verband houden met sociaal-culturele en politiek-economische variabelen
- een multilateraal, en derhalve zwak proces, omdat zij onderworpen is aan barrières (misverstanden, individuele perspectieven, stereotypen, sociaal en cultureel bepaald gedrag)
- krachtig, want indien goed beheerd, kan het zijn eigen zwakheid overwinnen en gezamenlijke oplossingen voor problemen vinden
- een systeem dat uiterst belangrijke repercussies heeft op alle niveaus van interpersoonlijke, interculturele, particuliere en professionele relaties.

Wat houdt communicatie in?

➤ We willen onze eigenwaarde behouden, verdedigen en versterken.

Daarom hebben we contact met anderen nodig die communicatie initieert. Een aanval op de eigenwaarde van een persoon wordt weerspiegeld in het communicatieproces.

De beste manier van communiceren impliceert:

respect voor de eigenwaarde van onze gesprekspartners.

➤ Wat waar is, is niet wat ik zeg maar wat mijn gesprekspartner begrijpt. Er is geen garantie dat onze gesprekspartner begrijpt wat we uit willen drukken.

De gebruikelijke reactie die onze eigenwaarde bedreigt is een defensieve houding. De ander hoeft niet aangevallen te worden om zich toch aangevallen te voelen.

De beste manier van communiceren houdt in:

niet met een defensieve manoeuvre reageren

op de defensieve manoeuvre van onze gesprekspartner.

Communicatieniveaus

Elke daad van interpersoonlijke communicatie kan vier soorten communicatieve middelen inzetten:

- verbale communicatie (taalkundig patrimonium)
- paraverbale communicatie (spraak)
- non-verbale communicatie (lichaamstaal)
- visuele communicatie (kleuren, vormen, afbeeldingen, symbool).

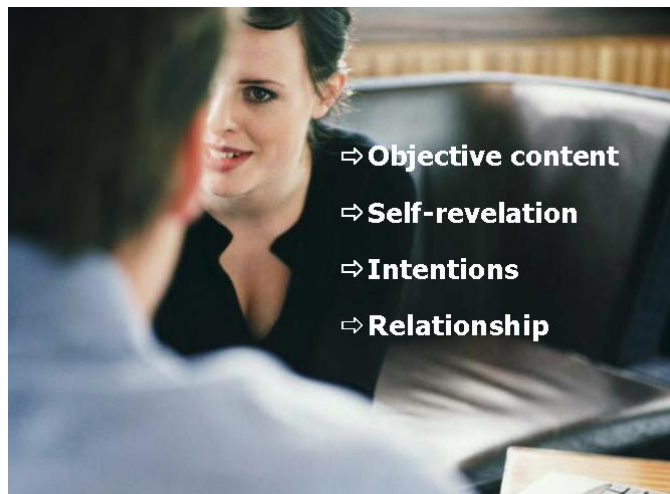
De vier communicatieniveaus

De boodschap, en dus ook de communicatie, bevindt zich op vier niveaus⁴:

- **Objectieve inhoud**, wat de afzender met de ontvanger probeert te communiceren.
- **Zelfrevelatie**, de informatie die de afzender over hem/haarzelf onthult.
- **Intenties**, de doelstellingen die de afzender van de ontvanger wil krijgen.
- **Relatie**, de informatie over de relatie tussen de afzender en de ontvanger.

Elk van deze niveaus is aanwezig in elke boodschap, maar het belang van de afzonderlijke componenten kan variëren. Afzonderlijke niveaus kunnen worden benadrukt door de afzender of door de ontvanger overduidelijk worden ontvangen. Er is een verband tussen de vier niveaus van de boodschap; elk niveau stelt de voorwaarden voor de andere drie. Elk van de vier niveaus kan een belemmering vertegenwoordigen die de efficiëntie van de boodschap verandert. We moeten daarom deze vier niveaus in elke intermenselijke communicatieve situatie in de gaten houden.

Goede communicatie is gericht op:
de situatie
de gesprekspartner
het doel.

Belemmeringen in de communicatie

Belemmeringen in de communicatie treden op wanneer:

- het niveau van de objectieve inhoud onduidelijk is
- gesprekspartners langs elkaar heen praten
- de schriftelijke boodschap niet (volledig) begrepen wordt
- communicatiepartners niet hetzelfde niveau van informatie hebben
- er misverstanden optreden op het niveau van de relatie
- de twee niveaus, die van de inhoud en van de relatie, omgedraaid zijn
- de boodschappen op het niveau van de inhoud strijdig zijn met de boodschappen op het niveau van de relatie
- vooroordelen de dialoog van de gesprekspartners bepalen
- alleen de informatie die de vooroordelen bevestigt wordt ontvangen
- de waarden van de gesprekspartners in twijfel getrokken en gevoelens gekwetst worden

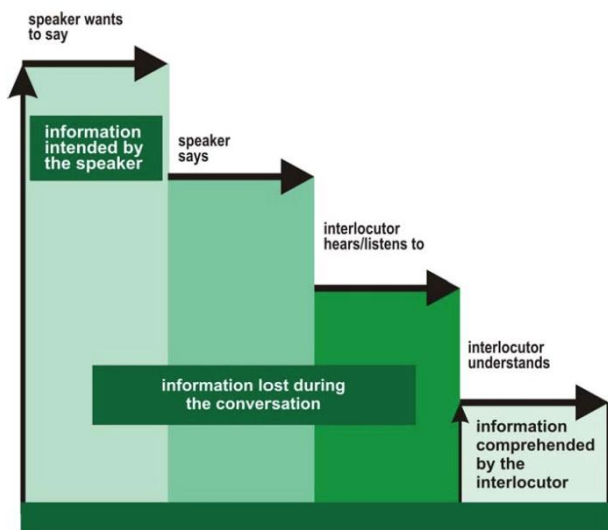
⁴ Met “niveaus van communicatie” verwijzen we naar Watzlawick/Beavin/Jackson 1967.

- de ervaringen van de communicatiepartners, culturele en ideologische achtergronden merkbaar van elkaar verschillen.

Als spreker/schrijver, moet men voortdurend ervoor te zorgen dat zijn/haar woorden opgevat worden zoals ze bedoeld zijn, en tegelijkertijd moeten de communicatiepartners elkaar volledig begrijpen. Men moet zichzelf afvragen wat het effect is van zijn/haar gedrag op de gesprekspartner.

Spreker wil iets zeggen

Bedoelde informatie van de spreker

Spreker zegt

Gesprekspartner hoort/luister naar

Verloren gegane informatie tijdens het gesprek

Gesprekspartner begrijpt het

Gesprekspartner begrijpt de informatie

Verbale, paraverbale, non-verbale, visuele communicatie

Al onze individuele percepties vormen boodschappen die we uitwerken op een bewust of onbewust niveau. In onze ontmoetingen met anderen, ontvangt en zendt het individu in wezen vier soorten berichten.

- verbale boodschappen

Dit zijn boodschappen uitgedrukt in woorden. De woorden, de zinnen en de constructie van het hele discours zijn relevant. Het discours kan zowel in geschreven als gesproken vorm bestaan.

- paraverbale boodschappen

Deze hebben betrekking op hoe woorden, zinnen, en het discours door het samenspel van pauzes, volume, toonhoogtereigenschappen, intonatiecontouren, snelheid, stress, en ritme worden ontvangen.

- non-verbale boodschappen

Hierbij gaat het om zichtbare gedrag, dat (on)bedoelde boodschappen zonder woorden overbrengt: het gebruik van lichaamstaal, mimiek, gebaar, beweging, houding, oogcontact en nabijheid.

- visuele boodschappen

Deze bestaan uit kleuren, vormen, en de symbolen, kleding (bijvoorbeeld T-shirt enz.) dat onze gesprekspartner draagt of heeft.

Elk type boodschap, hetzij verbaal, paraverbale, non-verbaal of visueel, wordt ontvangen en geïnterpreteerd door de ander. Belemmeringen in het communicatieproces vinden plaats op basis van de culturele en persoonlijke verschillen van de twee gesprekspartners wat betreft:

1. ontvangst en interpretatie
2. verbaal, paraverbaal, non-verbaal of visueel gedrag.

Interpersoonlijke communicatie kan tegelijkertijd de vier aspecten van de boodschap bevatten:

- verbale
- paraverbale
- nonverbale
- visuele.

De inhoud van de boodschap en enkele mechanismen om te waarborgen dat de inhoud doorgegeven wordt via het gesproken woord en ondersteund wordt door alle andere communicatieniveaus.

De subjectieve ervaring van interactie, gevoelens en gedrag, wordt bewust of onbewust signaleerd door middel van onze stem, ons lichaam, door middel van kleuren, vormen en symbolen. Wijzelf, aangeboren modellen en voor een deel aangeleerd gedrag bepalen de elementen van paraverbale taal. De diepste betekenis van elke boodschap is afhankelijk van de volgende persoonlijke factoren:

- sociale positie
- communicatieve en sociale netwerken
- normen, overtuigingen, oriëntatie en de waarden van de sociaal-culturele wereld waarin het subject telkens actief is
- subjectieve ervaring
- concrete situatie.

Paraverbale, non-verbale en visuele signalen kunnen verschillende betekenissen hebben. De betekenis van de signalen kunnen eenduidig of dubbelzinnig zijn.

De volgende lijst bevat mogelijke expressieve elementen van de stem, het lichaam, en het beeld.

Manieren van spreken	Lichaamgedrag
pauzes	gezichtsuitdrukkingen
volume	gebaren
toonhoogteregisters	in welke richting we kijken
intonatiecontouren	mond- en lipbewegingen
snelheid	houding
stress	nabijheid
ritme	hoe ons lichaam beweegt
Hoorbare symbolen	
lachen	huilen
keel schrapen	kuchen
zuchten	gapen
Uiterlijke verschijning	
kleren: vorm en kleur	hairstijl
sieraden	statussymbolen

Communicatieve componenten hebben verschillende manieren de boodschap te beïnvloeden, in de onderstaande volgorde van de emotionele impact:

Hun effecten kunnen integreren, elkaar versterken, afzwakken of elkaar tegenspreken.

Perceptie van de boodschap

De ontvanger reageert op elke boodschap. Deze reactie (feedback) is afhankelijk van verschillende conditionerende factoren die de afzender niet altijd voorziet. Hoe groter het culturele verschil, hoe lager de voorspelbaarheid van de reactie.

Drie processen bepalen de reactie van de ontvanger:

- onmiddellijke perceptie van de feiten
- interpretatie
- gevoelens.

De feedback van de ontvanger over de boodschap van de afzender is een product van deze drie processen. Terwijl u spreekt met een individu, gaan aan beide zijden verschillende factoren een rol spelen. Niet alleen ontvangt u wat uw gesprekspartner zegt (verbaal), maar ook door de manier waarop het wordt uitgedrukt (paraverbaal) en de lichaamstaal (non-verbaal), samen met de waarneming van de gebruikte vormen en kleuren (visueel). Onbewust zijn de waarnemingen confuus, vormen zij een bepaalde indruk. Het gebeurt vaak dat we niet zorgvuldig luisteren naar wat de ander zegt, maar observeren we de manier waarop het gezegd wordt. Wij kennen een specifieke betekenis toe aan onze waarnemingen. Deze interpretatie kan samenvallen met de communicatieve bedoelingen van de afzender. Waarneming en interpretatie wekken gevoelens op in de ontvanger.

Tegelijkertijd worden de deelnemers aan de communicatie beïnvloed door verschillende factoren:

- achtergrondkennis
- sociaal-culturele context
- situationele context
- conversationele context.

Onze kennis over de communicatie zelf, de buitenwereld en de wisselwerking tussen beide, stelt ons in staat om de complexe mechanismen van de interpersoonlijke en interculturele communicatie te begrijpen en te verklaren. Besef van de achtergrond van de interacterende personen is een essentieel onderdeel van de boodschap, die verwijst naar extra-linguïstische, situationele, sociaal-culturele en sociolinguïstische factoren. Op dergelijke kennis baseren deelnemers de noodzakelijke en relevante aannames. Theoretisch vormen deze aannames vooronderstellingen die op hun beurt de adequate interpretatie van het hele communicatieve discours garanderen. Hoe meer gedeelde vooronderstellingen van de kant van de betrokkenen bij de interactie, des te groter de kans dat het een geslaagde communicatie is; met andere woorden, dat de gesprekspartners elkaar begrijpen. Op basis van aangenomen vooronderstellingen van de spreker van wat nodig en voldoende is, worden min of meer bewust implicaties geactiveerd. Eigenlijk wordt niet alles expliciet verwoord. Bovendien wordt wat de ontvanger moet interpreteren - en dus begrijpen - niet altijd verwoord op grond van hun gedeelde vooronderstellingen. Hoe groter de culturele verschillen,

des te minder de gedeelde vooronderstellingen. Dit is echter niet vaak een bewust proces. Bovendien kunnen we er niet vanuit gaan dat de interpretatie van de ontvanger altijd precies correspondeert met de implicaties die de afzender veroorzaakt. Dit is juist omdat de vooronderstellingen niet altijd volledig gedeeld worden. Het is mogelijk dat een spreker zich niet realiseert hoeveel wel of niet wordt gedeeld door de andere deelnemers. De waarneming van een communicatiegebeurtenis wekt emoties op in de ontvanger, wat vervolgens weer het interpretatieproces beïnvloedt.

Contexts en contextualisatie

➤ de sociaal-culturele context

De sociaal-culturele context is de bredere context waarin de interactie plaatsvindt; dat wil zeggen de nationale, internationale, Europese, politiek-economische, de werkgerelateerde en de institutionele context, de context van iemands privé-leven, enz. Tegelijkertijd impliceert de sociaal-culturele context verschillende aspecten van de cultuur van mensen die betrokken zijn bij het communicatieproces, dat wil zeggen religie, overtuigingen, gezegdes, tradities, rituelen, symbolen, gewoonten, gedrag, enz. Enerzijds fungeert context als referentiekader voor aannames en implicaties, anderzijds voor de interpretatie van de boodschap.

➤ de situationele context

De situationele context is de nauwere context bepaald door de fysieke en sociale situatie, door sociaal gedefinieerde tijden en plaatsen en gerelateerd aan de rollen van de deelnemers. Een communicatieve situatie heeft als doel om terugkerende zaken betreffende het maatschappelijke leven op te lossen. Sociale situaties zijn vooraf geconstrueerd in een grotere sociaal-culturele context met betrekking tot welke soorten situaties reëel bestaan in een samenleving en hoe ze geïnitieerd en geïmplementeerd worden. Tijdens het proces van socialisatie en inculturalisatie leert een lid van een samenleving de regels en gewoonten die nodig zijn om in verschillende situaties in het dagelijks leven en in de instellingen te functioneren. Verdere acculturalisatie kan het begrip van nieuwe situaties verdiepen. Afgezien van de sociaal-culturele en situationele vooronderstellingen zijn er altijd cultureel bepaalde verwachtingen, overtuigingen, en individuele veronderstellingen, interesses en motivaties die allemaal een belangrijke rol spelen in een gedeelde interpretatie van een continue sociale gebeurtenis.

➤ de conversationele context

In zelfs nog engere zin wordt elke taalhandeling gesitueerd in een conversationele context. Om deel te nemen aan een gesprek moet men derhalve weten wie het woord mag voeren en welke deelnemers de luisteraars zijn. Het is noodzakelijk bekend te zijn met hoe het afwisselen van spreektijd gebruikelijk geregeld is. Bovendien hangt elke uiting impliciet samen met wat eerder gezegd is (door dezelfde spreker of gesprekspartner) en heeft consequenties waar verplichtingen uit voortvloeien voor de luisteraar over hoe het gesprek op een coherente manier vervolgd moet worden. De conversationele context is noch statisch noch vooraf bepaald. Deze wordt op een dynamische manier tijdens de interactie door de deelnemers ontwikkeld. Het aangeven van de verschillende rollen (spreker, luisteraar, omstander) van de deelnemers is cultureel bepaald. Zo kan een lid van een cultuur die een gesprek aangaat binnen het kader van een andere cultuur routinematig zijn of haar manier van het aangeven van verschillende participatierollen en conversationele activiteiten als beurten nemen, van onderwerp veranderen of het ingaan van de laatste fase van een interactie toepassen.

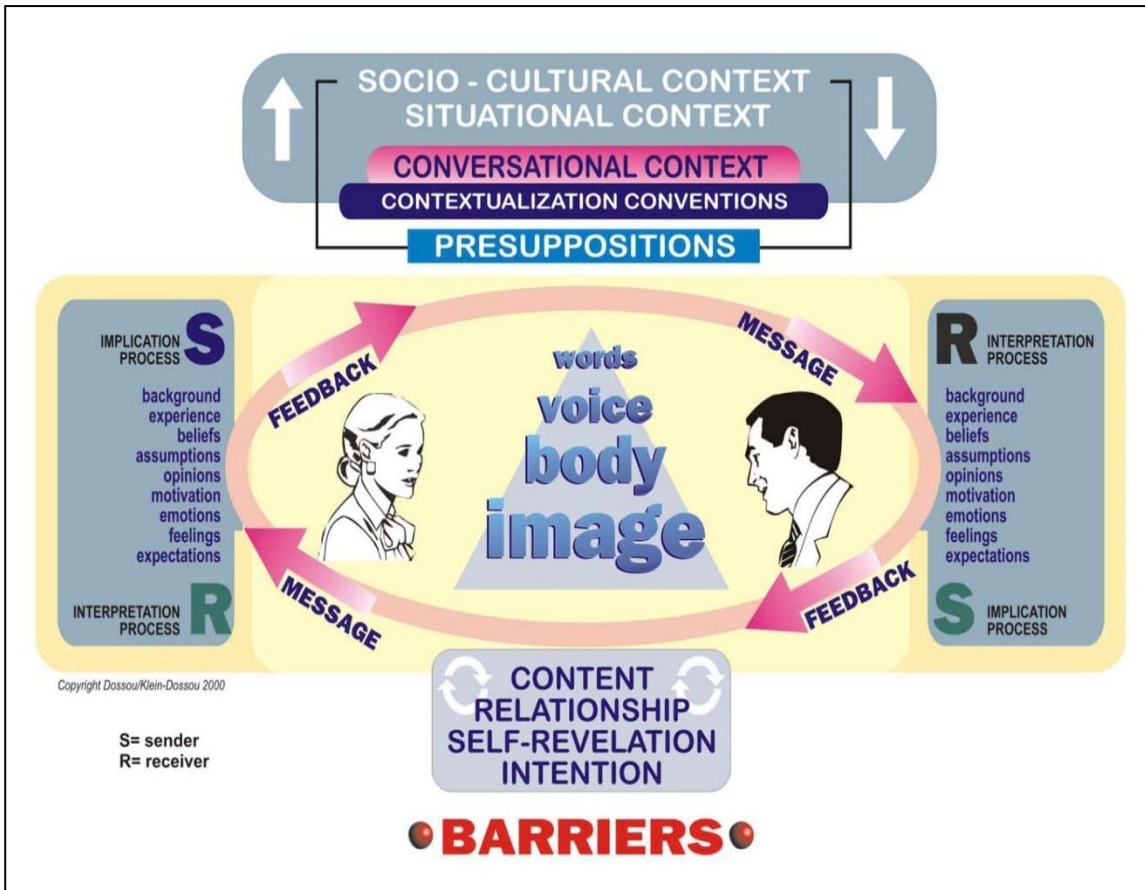
Verder zijn er cultureel bepaalde reeksen van conversationele activiteiten. Culturen verschillen bijvoorbeeld met betrekking tot hoe lang men een gesprek over koetjes en kalfjes moet rekken voordat het hoofdonderwerp van een interactie aangesneden wordt.

Sommige situaties zijn strikt vooraf vastgesteld, maar sommige niet. In de laatste gevallen hebben deelnemers de mogelijkheid om de situatie te herdefiniëren. Als de statische sociaal-culturele context “geneeskunde” is, dan is de vooraf bepaalde situationele context “de spreekkamer”. Deze context kan

worden gewijzigd via een onderhandelingsproces tussen de deelnemers aan de situatie. De rollen kunnen zelfs omgedraaid worden.

➤ contextualisatie hints

Om de luisteraar met hints duidelijk te maken wat we bedoelen met wat we zeggen, gebruiken wij "contextualisatie hints". De middelen kunnen onder andere paraverbale en non-verbale signalen, codewisseling of lachen zijn. We kunnen op heel verschillende manieren bedoelen wat we zeggen: nadrukkelijk of ironisch, schertsend of ernstig. In al deze gevallen laten we de ontvanger door contextualisatie hints weten hoe de inhoud van onze uitingen moet worden uitgelegd. Ook contextualisatie hints zijn verschillend in verschillende samenlevingen en culturen.⁵

Sociaal-culturele context
 Situatiele context
 Conversationele context
 Vooronderstellingen

Implicatieproces
 Achtergrond, ervaring, overtuigingen, aannames, motivatie, emoties, gevoelens, verwachtingen
 Interpretatieproces
 Feedback, boodschap
 Woorden, stem, lichaam, afbeeldingen
 Afzender, ontvanger
 Inhoud, relatie, zelfrevelatie, intentie
 Belemmeringen

⁵ Hierbij baseren we ons op het werk van John Gumperz en Jenny Cook-Gumperz (cf. Gumperz 1982b).

Interculturele communicatie

Interculturele communicatie is uiteraard gebaseerd op zowel het concept van interpersoonlijke communicatie, als op een concept van cultuur die beschouwd wordt als een set van dynamische en transformatieve processen. Het bestaat niet alleen in de huidige maatschappij, maar het heeft altijd bestaan. Het is een zeer complex fenomeen in historisch bepaalde context en de balans van macht gekoppeld aan handel, oorlogen, migraties, kolonialisme en veroveringen. Met andere woorden, telkens als gesprekspartners uit verschillende culturen elkaar ontmoeten met hun verschillende denkwijzen en manieren van communicatie, maken ze onvermijdelijk deel uit van de interculturele communicatie. Elke gesprekspartner brengt zijn/haar eigen culturele achtergrond en ervaring mee en past deze aan de interactionele processen aan.

Elke communicatieve gebeurtenis wordt bepaald door de sociaal-culturele en ervaringsgerichte achtergronden van de betrokkenen. Met cultuur bedoelen we die “specifieke denkwijzen die sociaal vooraf bepaald zijn en waardoor individuen persoonlijk in contact komen met in een historisch bepaalde context” (vertaling uit het Italiaans, Sepilli/Guaitini Abbozzo 1974:30). Indien een dergelijke achtergrond en de respectievelijke denkwijzen niet gedeeld worden, kunnen misverstanden gemakkelijk ontstaan en is betekenisonderhandeling noodzakelijk om tot een gemeenschappelijke interpretatie te komen. Onderhandelingen over betekenis (Gumperz 1982a, 1982b) is één van de belangrijkste aspecten van interculturele communicatie en verwijst naar de formulering van een uitdrukking of de symbolische betekenis van een handeling. Zo wordt betekenis uiteindelijk door alle deelnemers in een communicatieve gebeurtenis onderhandeld. De deel- en onderhandelingsinspanningen vormen een fundamentele strategie in interculturele communicatie.

Zelfs als communicatief verschillende gedragsvormen niet per se direct tot communicatiestoringen leiden, kan het wel stereotiepe opvattingen en ethnocentrisme inprenten. Het ontwikkelen van interculturele communicatieve vaardigheden impliceert niet alleen het waarnemen van de culturele verschillen in diverse communicatieve vormen, maar de mogelijkheid om te communiceren met mensen met cultureel (en sociaal) verschillende communicatieve gewoontes. Kortom, weten hoe constructieve en productieve interculturele communicatieniveaus onderhouden moeten worden om zo adequaat signalen te communiceren en interpreteren die verwijzen naar een individu of een context.

Om een dergelijk probleem te begrijpen zijn bijdragen van de etnografie van spraak/communicatie (Hymes, 1974) bijzonder belangrijk. Deze aanpak biedt een systematische methodologie, die de onderlinge afhankelijkheid van taal, spraak, communicatie en cultuur benadrukt in een historisch bepaalde context en machtsbalans. Interpretatieve sociolinguïstiek (Gumperz 1982a) en zijn concept van contextualisatie analyseert interculturele communicatie in holistische termen. In wetenschappelijk onderzoek worden momenteel de beschrijving van interactionele dimensies en interpersoonlijke dynamiek naast mogelijke communicatiestoringen bestudeerd.

Meer achtergrondliteratuur

Argyle, Michael 1975: Bodily Communication. London: Methuen & Co.

1982: Il corpo e il suo linguaggio. Studi sulla comunicazione non verbale. Bologna: Zanichelli [It. trans.].

Birkenbihl, Vera F. 1990: Kommunikationstraining. München: mvg.

1992. L'arte d'intendersi. Ovvero come imparare a comunicare meglio. Milano: FrancoAngeli [It. trans.].

Birkenbihl, Vera F. 1994⁷: Signale des Körpers. Körpersprache verstehen. München: mvg

1979 Segnali del corpo. Come interpretare il linguaggio corporeo. Milano: FrancoAngeli [It. trans.].

De Genova, Nicholas 2016: The "crisis" of the European border regime: Towards a Marxist theory of borders. In International Socialism: A Quarterly Review of Socialist Theory, N.150, www.nicholasdegenova.net

De Grandis, Luigina 1990/1984¹: Teoria e uso del colore. Milano: Mondadori.

Hartman, Taylor 1998/19871: The Color Code. New York: Scribner

Heller, Eva 1998/19891: Wie Farben wirken. Farbpsychologie, Farbsymbolik, kreative Farbgestaltung. Hamburg: Rowohlt.

Heller, Eva 2000: Wie Farben auf Gefühl und Verstand wirken. Farbpsychologie, Farbsymbolik, Lieblingsfarben, Farbgestaltung. München: Droemer.

Klein, Gabriella B. / Dossou, Koffi M. 2006: Basic Tools for Intercultural Communication. Perugia: Key & Key Communications

2006: Strumenti base per una comunicazione interculturale. Perugia: Key & Key Communications [It. ed.].

Luzzatto, Lia / Pompas, Renata 2001: Il colore persuasivo. Milano: Il Castello srl.

Molcho, Samy 1983: Körpersprache. München: Mosaik Verlag.

1997: I linguaggi del corpo. Como: Lyra libri [It. trans.].

Schwitalla, Johannes 2000: 'Mit Händen und Füßen reden'. Sprachliche und nichtsprachliche Symbolsysteme in der mündlichen Kommunikation. In: Theodor Berchem et al. 2000: Weltwunder Sprache. 10. Würzburger Symposium der Universität Würzburg. Stuttgart: 209-233.

Watzlawick, Paul / Beavin, Janet Helmick / Jackson, Don D. 1967: Pragmatics of Human Communication, New York: Norton & Company

1971: Pragmatica della comunicazione umana, Roma: Astrolabio [It. trans.].

1974: Menschliche Kommunikation. Stuttgart [Germ. trans.]

Weber, Anne 2009: Manual on hate speech. Strasbourg: Council of Europe Publishing

2 GEDEELDE WOORDENSCHAT GEBASEERD OP KRITISCHE TAALKUNDIGE ANALYSE

2.1 INLEIDING

In elk project is het van essentieel belang dat alle partijen een gemeenschappelijke woordenschat en taalgebruik hanteren om ambiguïteit en tegenstrijdigheden te vermijden. Binnen het RADAR-project is dit nog crucialer, omdat in het project de complexe en gevoelige kwesties van racisme en xenofobie aan de orde komen, met bijbehorende controversiële termen en uitdrukkingen. Die zijn niet statisch, maar evolueren met sociale verandering en grotere bewustwording van diversiteit, wat onze opdracht nog uitdagender maakt.

Om dit te adresseren, zijn de RADAR-partners overeengekomen om bepaalde gevoelige termen en uitdrukkingen te vermijden die vaak in officiële teksten (wetten, vonnissen, bureaucratisch-institutionele teksten, het mediadiscours en zelfs wetenschappelijk-academische publicaties) gebruikt worden. We stellen daarom alternatieve termen en uitdrukkingen voor op basis van een kritisch taalkundig begrip en nauwgezet onderzoek over “raciale” termen te beginnen in het Brits-Engels en vervolgens afzonderlijk voor de andere talen van het project (Italiaans, Pools, Nederlands, Grieks en Fins).

Cruciaal bij het merendeel van de termen die we tegenkomen is het exclusieve karakter, dat erop gericht is een hiërarchie te construeren en daarom discriminerend zijn. Bijvoorbeeld het indelen van mensen in verschillende rassen is een perfect “middel om te onderdrukken en specifieke sociale groepen te exploiteren en hen de toegang tot materiële, culturele en politieke middelen, tot arbeid, welzijnsvoorzieningen, huisvesting en politieke rechten te ontfemen” (Reisigl / Wodak 2001 : 2). Zolang we doorgaan de term “ras” te gebruiken, houden we de **valse** perceptie in stand dat er nu eenmaal werkelijk verschillende menselijke rassen **bestaan**.

Het is daarom van wenselijk dat de woorden “ras”, “raciaal”, “interraciaal” worden verbannen uit officiële documenten, zoals wetten en vonnissen, evenals uit het mediadiscours, omdat ze allemaal de perceptie en vooroordelen van mensen beïnvloeden. Dit kan er uiteindelijk toe bijdragen dat we ons bevrijden van het valse idee dat er meer dan één menselijk “ras” bestaat en bijgevolg ook van het gebruik van andere vergelijkbare discriminerende termen zoals “gekleurd”, “niet-wit”.

Zodra we loskomen van het “wij-zij” discours dat ons verdeeld, kunnen we maatschappelijke diversiteit erkennen, maar zonder “kleurenblindheid”, dat wil zeggen zonder te ontkennen dat iemands huidskleur nog altijd aanzienlijke impact kan hebben op zijn/haar ervaringen, gebaseerd op een “geracialiseerde” sociale hiërarchie (over wit privilege, zie McIntosh 1990). Zeker, racisme bestaat maar menselijke rassen bestaan niet. Het zou naïef zijn te denken dat het vermijden of het vervangen van de term “ras” automatisch zou betekenen dat racisme uitgebannen zou zijn. We moeten er rekening mee houden dat woordkeuze van belang is voor zover woorden onze mind-sets weerspiegelen en daarmee onze perceptie van de werkelijkheid. Deze voorwaarden moeten in een multidimensionaal perspectief geïnterpreteerd worden met betrekking tot sociale, culturele, biologische en politiek-ideologische variabelen, historisch bepaald als taalkundige acties en discriminerende praktijken (Jackson 1987: 8, Reisigl/Wodak, 2005: 18; Goodman/Moses/Jones 2012). Dus terwijl de term “ras” duidelijk bekritiseerd wordt zowel in de biologische en genetische betekenis als in de sociaal-antropologische (Hazard 2011 Reisigl/Wodak 2005), blijft het discriminerend verschijnsel racisme een concrete realiteit. Bovendien, zoals hierboven vermeld, vinden we de term “ras” als zodanig problematisch, maar we ontkennen niet diversiteit, verschillen of de strijd van etnische en religieuze minderheden in wit-gedomineerde/hegemonische samenlevingen (De Genova 2005, Delgado/Stefancic 2000 Hazard 2011, Lewis 2003, Roberts et al. 2008). Het is onze bedoeling om ons te bevrijden van een “WIJ-ZIJ” verdeeldheid, maar we erkennen verschil in de geest van wederzijds respect en inclusiviteit. Tenslotte moeten we ook in gedachten houden dat sommige termen verschillende connotaties hebben vanuit het perspectief van een “insider” of een “outsider” (zie verder Box 2)

In het algemeen moeten we rekening houden met het volgende: ten eerste, de sociolinguïstische dynamiek, waarbij een specifieke term een maatschappelijk en historisch bereikte betekenis heeft; ten tweede de pragmalinguïstische dynamiek, waarbij de betekenis van een specifieke term wordt gegeven door het gebruik ervan in een specifieke culturele context en concrete sociale situatie (Duranti 2007, 2009); ten derde, de conversationele contextualisering van een term.

Rechters en wetshandhavers worden vaak geconfronteerd met deze delicate dialectiek tussen een algemene connotatieve betekenis van bepaalde kwetsende woorden en het gebruik van dergelijke woorden in specifieke situationele contexten met verschillende beoogde betekenissen. Met andere woorden, mensen die beroepsmatig racisme en xenofobie bestrijden, moeten zich bewust zijn van de sociaal-culturele context, de situationele context en de conversationele context van het gebruik van een bepaalde term of uitdrukking (Dossou / Klein / Ravenda 2016: 11).

In dat opzicht, ons onderzoek is immers uitgevoerd binnen een context van wet- en regelgeving van een door wit gedomineerde samenleving, moeten we kritisch zijn in het gebruik van bepaalde termen in de juridische context en het discours, evenals in elke ander door wit gedomineerd openbaar discours.

2.2 GEDEELDE WOORDENSCHAT

Onderstaande woordenlijst bevat alleen Engelse termen want Engels is de gemeenschappelijke taal van het project. Daarom moet deze lijst niet als specifiek Brits opgevat worden, tenzij anders aangegeven.

te vermijden gangbare termen	uitleg/alternatief voorstel
ras/raciaal	In elke context vermijden. Het is wetenschappelijk bewezen (Hazard 2011) dat er in biologisch opzicht slechts één menselijk ras bestaat. Toch wordt de term “ras” nog steeds gebruikt als een sociale constructie (Machery/Faucher 2005, onder andere), met de bedoeling om verdeeldheid te creëren en macht uit te oefenen over een sociale groep die als minderwaardig door een dominante sociale groep gezien of gedefinieerd wordt. In verschillende historische en sociaal-economische contexten zien dominante sociale groepen specifieke bevolkingsgroepen als: verschillend van andere groepen op basis van nationaliteit, specifieke fysieke kenmerken (zoals huidskleur, haartextuur, gezichtskenmerken), culturele achtergrond, religie, overtuiging, taal, afkomst, huidskleur, voorouders, migrantenstatus of andere verschillen, die tot racisme en/of xenofobie leiden (definitie ontwikkeld door het Italiaanse RADAR-Adviescollege). Daarom stellen we voor om de termen “ras” en “raciaal” te vermijden en/of te vervangen. “Raciaal” kan worden vervangen door de term “racist” in uitdrukkingen als “rassendiscriminatie” dat “racistische discriminatie” wordt; “raciaal misdrijf” wordt “racistisch misdrijf”; “motivatie op basis van ras” wordt “racistische motivatie” “raciale profilering” wordt “racistische profilering”. In andere contexten, waar de term “ras” niet bedoeld is om verdeeldheid te creëren, maar de categorie te beschrijven, moet die nog steeds vermeden worden. In die gevallen moet in plaats daarvan de specifieke categorie worden vermeld (bijvoorbeeld huidskleur, nationaliteit,

	etniciteit enz.). In dit verband kan rassendiscriminatie worden omschreven als gebaseerd op/of gemotiveerd door een onjuiste veronderstelling of waarneming van het bestaan van menselijke rassen. Wij stellen voor om racistische discriminatie te definiëren als gemotiveerd door: • nationale binding /behorend bij - In termen van voorouders/afkomst, nationaliteit, staatsburgerschap, juridische normen, geografische herkomst, soms zichtbaar door specifieke of vermeende fysieke kenmerken • etnisch-culturele binding/behorend bij - In termen van voorouders/afkomst, religie, overtuiging, taal, tradities • sociale binding/behorend bij - in termen van sociaal-economische achtergrond en/of migrantenstatus.
zwart/wit	Terwijl in het Verenigd Koninkrijk deze termen algemeen worden geaccepteerd, kunnen ze in andere landen controversiëler zijn, afhankelijk van de interactionele context. Voor projectinterne doeleinden zullen we aandacht besteden aan de termen “zwart” en “wit” en zullen we die gebruiken om sociale categorieën te identificeren of waar mensen deze termen als zelfidentificatie gebruiken.
niet-wit	“Niet-wit” impliceert een hegemonie van witheid met alle andere etnische groepen daar omheen. Het is zeer problematisch en moet worden vermeden.
gekleurd	De term “gekleurd” moet in elke situatie worden vermeden omdat het in het Brits- en Amerikaanse-Engels zeer kwetsend is. Het wordt alleen geaccepteerd in het Zuid-Afrikaans-Engels om een specifieke groep mensen te definiëren⁶. Termen die vaak worden gebruikt in het Verenigd Koninkrijk zijn BME (zwart en etnische minderheden) en BAME (zwart, Aziatisch en etnische minderheden). Deze termen worden in het algemeen geaccepteerd, maar uit interviews⁷ blijkt dat een dergelijke terminologie altijd gevoelig ligt en voortdurend in ontwikkeling is tot het punt waar “onze rasseterminologie worstelt om bij te blijven”. In het bijzonder de uitdrukking “gekleurde persoon” is interessant. Deze wordt door sommige groepen gebruikt (b.v. “Gekleurde Schrijvers”⁸), terwijl anderen ze verwerpen⁹. Het is één van die termen die het best gebruikt kunnen worden door de groep zelf als ze ervoor kiezen om zich op deze manier te identificeren (vgl. “insider-“ en “outsider-“ taal). De term "zichtbare minderheden" wordt ook als dubieus gezien (ibid.). De term "geracialiseerde persoon" of "geracialiseerde groep" wordt gebruikt in de VS¹⁰ en in toenemende mate in het VK. Het onderscheid tussen het gebruik van de termen zwart en Afro-Amerikaan kan ook van belang zijn in deze discussie¹¹, ook al is Afro-Amerikaan is een Amerikaanse term
gemengd ras	De term “gemengd ras” moet worden vermeden , maar niet de verwijzing naar “gemengd” in het algemeen. Het probleem ligt in de term “ras”, niet in de term “gemengd”. “ Gemengd erfgoed ” of “ gemengd ouderschap ” lijkt de meest geprefereerde term die door mensen gebruikt wordt die tot deze groepen ¹² behoren
inheems	autochtoon
immigrant	migrant ¹³

buitenlander	“buitenlander” is niet kwetsend op zich, maar kan kwetsend zijn als het gebruikt wordt in de verkeerde context. Het beste is om in plaats daarvan nationaliteit te specificeren, bijv. Pools, Pakistaanse, enz. in plaats van buitenlander als het echt relevant en noodzakelijk om onderscheid te maken.
illegaal/clandestien/irreguliere (im)migrant	De vastgestelde termen in het Engels, voorgesteld door de VN, zijn “irreguliere migrant” of “ ongedocumenteerde migranten ” ¹⁴ . Ondanks de VN-regels heeft in de hedendaagse Europese context, gedomineerd door sociale spanningen in verband met migratie die voortdurend gecorreleerd wordt met criminaliteit en terrorisme, de term “irregulier” niet uitsluitend betrekking op het ontbreken van documenten, maar wordt vaak geassocieerd met criminaliteit of illegale activiteiten, waardoor de perceptie van gevaar en angst wordt versterkt. Daarom stellen we voor om alleen de term “ ongedocumenteerde migrant ” te gebruiken (zie Nicholas De Genova 2002, 2005).

BOX 1

⁶ <http://goo.gl/XGC5rC>; ook uitgelegd door een van onze geïnterviewden uit Zuid-Afrika.

⁷ <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/may/22/black-asian-minority-ethnic-bame-bme-trevor-phillips-racial-minorities>

⁸ <http://mediadiversified.org/>

⁹ <http://www.npr.org/blogs/codeswitch/2014/11/07/362273449/why-we-have-so-many-terms-for-people-of-color> and <http://www.ohrc.on.ca/en/racial-discrimination-race-and-racism-fact-sheet> (the latter referring to US)

¹⁰ <http://www.ohrc.on.ca/en/racial-discrimination-race-and-racism-fact-sheet>

¹¹ <http://www.blackstudies.org.uk/conference-and-events/blackness-in-britain-2015/>

¹² See <http://www.mix-d.org>, en andere bronnen. In het Duitse discours kunnen de uitdrukkingen “gemengde bruiloft” en “gemengde familie” vervangen worden door “**bi-nationale bruiloft**” en “**bi-nationale/multinationale familie**” <http://www.verband-binationaler.de>.

¹³ see <http://picum.org>. In het Italiaanse discours wordt de uitdrukking “**internationale personen**” meer en meer gebruikt (Pizza/Ravenda eds. 2012).

¹⁴ <http://picum.org>

3 ALGEMENE RESULTATEN

3.1 KWESTIES VAN TAALGEBRUIK IN WETGEVING EN GERECHTELIJKE VONNISSEN⁶

Taalgebruik in antiracisme- en antidiscriminatie wetgeving

Uit een vergelijking van de terminologie in de wetgeving van de landen van de Europese Unie die betrokken zijn bij het RADAR-project (Finland, Griekenland, Italië, Nederland, Polen, Verenigd Koninkrijk) is gebleken dat alle landen antiracisme- en antidiscriminatie wetgeving hebben en dat ze allemaal elke vorm van discriminatie op basis van huidskleur en nationale afkomst of elke daad die haat en geweld oproept tegen hen die behoren tot (of geacht of beschouwd worden als behorende bij) een zogenaamde ‘raciale’ of etnische groep resoluut veroordelen. Hierbij is het echter niet duidelijk of er een verschil is tussen ‘raciale’ groep en ‘etnische’ groep.

In 2000 voerde de Europese Unie Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 in houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming (Publicatieblad L180, 19/07/2000 P. 0022-0026; Richtlijn van de Raad 2000/43/EG van 29 juni 2000), die alle lidstaten in acht moeten nemen bij het invoeren van hun eigen wetten. Door de verschillende sociale en historische contexten van elk land mogen wetten verschillend worden geïnterpreteerd en toegepast.

De volgende aspecten verdienen aandacht:

1) **Griekenland, Polen** en het **Verenigd Koninkrijk** veroordelen expliciet activiteiten die gericht zijn op het aanzetten tot haat tegen andere personen of groepen op basis van vermeend deel uitmaken van groepen voornamelijk geïdentificeerd door ‘ras’⁷ of huidskleur, maar er zijn enkele verschillen. In sommige landen heeft de wet het over de manieren waarop dergelijke praktijken of het ophitsen herkend kunnen worden in geschreven materiaal (Nederland), terwijl in andere rechtsstelsels (Italië) dit aspect niet expliciet is en elke indicatie of voorschrift generiek is.

2) De rechtsstelsels van **Griekenland, Italië** en **Polen** beschouwen het bestaan van ‘rassen’ of andere biologische verschillen tussen mensen als vanzelfsprekend. **Britse** wetgeving (evenals andere nationale wetgeving zoals Schots recht) en vooral de **Finse** wetgeving lijken hier meer aandacht voor te hebben of lijken althans evenwichtig op dit punt. Omdat Italiaanse, Poolse en Griekse wetgeving het woord “ras” vermeldt, toont dit volgens ons aan dat deze landen de wetenschappelijk onjuiste overtuiging van de onderverdeling van de mensheid in verschillende rassen onderschrijven. Hun wetten veroordelen activiteiten en haat jegens andere ‘rassen’, maar door het gebruik van de term “ras” geven ze blijk van hun geloof in het bestaan van afzonderlijke, aparte menselijke “rassen”. Dit toont aan hoe dit geloof diep geworteld is in zowel het gewone leven, als in de politieke en juridische instanties.

Het bestuur van het Nederlandse Instituut voor de Rechten van de Mens legt het concept van ras uit in de Wet Gelijke Behandeling dat in grote lijnen overeenkomt met het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie. Het bevat ook huidskleur, afkomst en nationale of etnische afkomst (Kamerstukken II 1990-1991, 22 014, nr. 3, blz. 13).

3) De woorden “ras” en “raciaal” komen ook voor in de **EU**-anti-discriminatie-richtlijnen die sinds 2000 van kracht zijn. De “Richtlijn inzake rassengelijkheid” noemt discriminatie op grond van “ras of

⁶ Gebaseerd op RADAR: Analyse van wetten en vonnissen (Projectverslag) door Enrico Caniglia en Gabriella B. Klein (zie in: http://lnx.radar.communicationproject.eu/web/htdocs/radar.communicationproject.eu/home/dokeos/main/document/document.php?cidReq=RAD01&curdirpath=%2FLAWS_and_JUDGMENTS)

⁷ Om onze kritische positie met betrekking tot dit project te benadrukken, gebruiken we enkele aanhalingstekens. Als de term een citaat is uit andere bronnen gebruiken we dubbele aanhalingstekens.

etnische afstamming” en, met betrekking tot de werkplaats, ook op basis van “religie of geloof”⁸. Toch wordt uitdrukkelijk gesteld dat “De Europese Unie alle theorieën die het bestaan van verschillende menselijke rassen trachten aan te tonen verwerpt. Het gebruik van de term “raciale afstamming” in deze richtlijn betekent geenszins dat dergelijke theorieën onderschreven worden”⁹. Dit lijkt tegenstrijdig. Als de Europese Unie geen theorieën over het bestaan van verschillende mensenrassen accepteert, dan is het niet duidelijk waarom de term “ras” wordt gebruikt. Als de reden het gebrek aan een betere term is, dan moet dit in de richtlijn worden verduidelijkt.

Het lijkt erop dat de wetgeving van de behandelde lidstaten (Finland, Griekenland, Italië, Nederland, Polen, Verenigd Koninkrijk), niet expliciet naar dit punt verwijzen in hun nationale juridische teksten, waardoor het concept ambigu blijft.

4) De termen xenofobie of xenofobisch worden nooit gebruikt.

Het is belangrijk om erop te wijzen dat de zes Europese landen wetgeving hebben die het aanzetten tot haat tegen mensen op basis van hun huidskleur of hun nationale afkomst bestraft. In het **Verenigd Koninkrijk** vallen bijvoorbeeld gewelds- en haatdaden onder het strafrecht als ze worden gemotiveerd door kwade opzet of kwaadwilligheid tegen mensen door verwijzing naar het deel uitmaken of vermeend deel uitmaken van een groep van ‘raciale’ of nationale afkomst. Ook in **Italië** kan een overtreding en een gewelddadige handeling met ‘racistisch’ of ‘etnisch’ oogmerk als verzwarende omstandigheid gelden. De **Griekse** wet straft het aanzetten tot geweld of haatzaaien: als iemand publiekelijk geweldsdaden uitlokt, instigeert of aanwakkert tegen een persoon of een groep vanwege hun **huidskleur, religie of nationale afkomst** op een wijze die de openbare orde en het **leven en de fysieke integriteit** van een individu in gevaar brengt. Voor de Nederlandse wet zijn daden strafbaar die tot haat of discriminatie aanzetten tegen personen of tot geweld tegen personen of eigendom wegens hun ‘ras’, religie, nationale afkomst of huidskleur.

Definitie van discriminatie op grond van racisme en xenofobie in juridische teksten

Hieronder schetsen we hoe juridische teksten racisme en discriminatie¹⁰ definiëren op grond van racisme en xenofobie.

In **Polen** heeft het Wetboek van Strafrecht een zeer ruime definitie van discriminatie waaronder elke daad valt die: een aanval op een persoon of groep is; persoonlijke rechten schendt: **lichamelijk letsel of gezondheidsschade**; een aanval op de **waardigheid en de fysieke of psychische integriteit** van een persoon/groep van personen is; het recht van een persoon of een groep van personen om hun identiteit en autonomie te behouden schendt; een zware mishandeling van een persoon of een groep personen is.

Het **Schots recht** beschouwt racistisch gedrag als verzwarende omstandigheid als “onmiddellijk voor, tijdens of onmiddellijk na uitvoering van de gedragshandeling of daad de dader richting de betrokken persoon blijk geeft van **kwade opzet of kwaadwilligheid** op basis van het deel uitmaken van die persoon (of vermeend deel uitmaken van) van een ‘**raciale**’ groep; of wanneer de gedragshandeling of actie wordt gemotiveerd (geheel of gedeeltelijk) door kwade opzet of kwaadwilligheid in de richting van leden van een ‘raciale’ groep omdat zij deel uitmaken van die groep” (Strafrecht (Consolidatie) (Schotland) Wet 1995).

⁸⁸⁸ Europese Commissie 2014, “Gelijkheid: EU-regels om discriminatie aan te pakken zijn nu in alle 28 EU lidstaten van kracht”, Persbericht, Brussel, 17 januari 2014; zie ook “Persdossier: Verslag van de toepassing van de richtlijnen en bijlagen” http://ec.europa.eu/justice/newsroom/discrimination/news/140117_en.htm; “Europese Commissie – Discriminatie aanpakken”: http://ec.europa.eu/justice/discrimination/index_en.htm

⁹ Voetnoot 6 in de Richtlijn 2000/43/EC van de Raad van 29 juni 2000 tot uitvoering van het beginsel van gelijke behandeling tussen personen ongeacht raciale of etnische afkomst, Publicatieblad L 180, 19/07/2000 P. 0022 – 0026

¹⁰ Het gaat ons hier niet om andere vormen van discriminatie, zoals discriminatie gebaseerd op seksuele geaardheid, geslacht, leeftijd of invaliditeit.

Fins recht: “de behandeling van een persoon minder gunstig dan de manier waarop een andere persoon wordt behandeld, is behandeld of in een vergelijkbare situatie (directe discriminatie) zou worden behandeld” en indirecte discriminatie wordt als zodanig gedefinieerd dat “een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of praktijk een persoon in vergelijking met andere personen een specifiek nadeel berokkent, tenzij die bepaling, maatstaf of handelwijze een aanvaardbaar doel heeft en de gebruikte middelen passend en noodzakelijk zijn voor het bereiken van dit doel (indirecte discriminatie)”.

In de **Griekse** wet wordt verwezen naar dezelfde definitie en een verwijzing naar indirecte discriminatie, waar het aangeduid wordt als “discriminatie” en intimidatie dat zich manifesteert in de vorm van ongewenst gedrag gerelateerd aan een verboden reden van discriminatie, met als doel of gevolg het aantasten van de **waardigheid van een persoon** en het creëren van een **intimiderende, vijandige, kleinerende, vernederende of kwetsende omgeving**.

In **Italië** wordt discriminatie gedefinieerd als “onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur op grond van **ras, huidskleur, afkomst of nationale of etnische afkomst, religieuze overtuigingen en praktijken**, en die ten doel of tot gevolg heeft dat de erkenning, het genot of de uitoefening van gelijkheid, mensenrechten en fundamentele vrijheden in het politieke, economische, sociale en culturele leven, en op elk ander gebied onmogelijk gemaakt of ondermijnd wordt.” (**wet 205/1993 van 25 juni 1993, nr. 205**).

In **Nederland** wordt de term “discriminatie”, overeenkomstig artikel 90 quater van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht omschreven als “elke vorm van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur, die ertoe strekken of ten gevolge kunnen hebben dat de erkenning, het genot of de uitoefening op voet van gelijkheid, van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel terrein of op andere terreinen van het maatschappelijk leven, teniet wordt gedaan of aangetast.” De categorie “ras”, aldus de wetgever, met verwijzing naar het arrest van de Hoge Raad Hof krachtens artikel 1 van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, bevat ook onderscheid op basis van **huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming**. Ook het Nederlandse Wetboek van Strafrecht (1991), art 137, c-g definieert discriminatie (afgezien van geslacht en seksuele geaardheid) als verwant aan “**ras, religie of persoonlijke overtuigingen**”.

Communicatieve elementen gedefinieerd als kwetsend of als een geval van 'raciale'/etnische discriminatie

Geen van de wetten van de RADAR-partnerlanden bevat een definitie van items/woorden/uitingen/gebaren/symbolen enz. die discriminatie of racisme vormen, behalve in Polen. In dat geval specificeert een juridische interpretatie van de overtreding in de officiële database bij het wetboek en de statuten dat een belediging of respectloosheid van een potentieel kwetsend karakter de vorm kan aannemen van onbehoorlijk gedrag door middel van gebaren, b.v. het weigeren van een handdruk. Bovendien is het aanzetten tot haat op grond van ras, nationale en etnische afkomst en overtuigingen of het gebrek aan overtuigingen strafbaar onder het **Poolse** strafrecht. Productie, verkoop en overdracht van producten met een inhoud die het aanzetten tot haat bevorderen zijn strafbaar.

Volgens de Wet Openbare Orde (**Brits** publiekrecht) is een persoon die geschreven materiaal publiceert of verspreidt dat bedreigend, kwetsend of beledigend is, schuldig aan een strafbaar feit indien: (a) hij van plan is daardoor rassenhaat aan te wakkeren, of (b) dat met nachtneming van alle omstandigheden ‘raciale’ haat daardoor vermoedelijk aangewakkerd wordt.

Het is aan de rechter om te bepalen wanneer, waar en hoe er sprake is van het aanzetten tot haat en het aanwakkeren van een negatieve houding ten opzichte van andere mensen vanwege hun afwijkende huidskleur, religie of nationale afkomst.

In elk land kunnen overtreders gestraft worden voor daden met ‘racisme’ als verzwarende omstandigheid of kan ‘racisme’ als verzwarende omstandigheid toegevoegd worden als bijkomende tenlastelegging voor

andere strafbare feiten (zoals moord, doodslag, mishandeling, enz.). Als een misdrijf als verzwarende omstandigheid een 'raciale' lading heeft, wordt de straf (vrijheidsstraf, boete, enz.) uitgebreid, afhankelijk van de ernst van wat gedefinieerd wordt als 'racistisch misbruik'.

Het **Nederlandse** Wetboek van Strafrecht definieert als beledigend en strafbaar "Een persoon die zich in het openbaar, hetzij mondeling of schriftelijk of in beeld, opzettelijk beledigend uitlaat over een groep mensen wegens hun ras, hun godsdienst of persoonlijke overtuigingen [...]" (art. 137c).

Categorieën gebruikt in de juridische teksten uit de 'raciale'/etnische collectie voor het definiëren van de redenen voor discriminatie

Deze paragraaf bevat commentaar over het gebruik van de categorieën uit de 'raciale'/etnische collectie, zoals "gekleurd" (in zijn nationale varianten), "ras", "zwart", "wit", enz. in juridische teksten (wetgeving en vonnissen). Het moet worden benadrukt dat de opkomende categorieën uit teksten komen opgesteld door de sociaal dominante groep (dat wil zeggen witte mannen), die hun betekenis te bepalen; met andere woorden, een en dezelfde term kan een heel andere betekenis en connotatie hebben bij gebruik in een niet-dominante sociale groep. Dit zal hieronder worden toegelicht.

Volgens de ILO, IOM, OHCHR in *Internationale Migratie, racisme, discriminatie en xenofobie* (2001), zijn racisme en xenofobie twee verschillende concepten. Volgens de definities van de bovengenoemde organisatie is "racisme is een ideologisch construct dat een bepaald ras en/of etnische groep een positie van macht toewijst over anderen op basis van fysieke en culturele attributen, evenals economische rijkdom, met betrekking tot hiërarchische relaties waar het 'superieure' ras dominantie en controle over anderen uitoefent", terwijl "xenofobie attitudes, vooroordelen en gedrag beschrijft dat individuen afwijst, uitsluit en vaak belastert, gebaseerd op de perceptie dat ze buitenstaanders of buitenlanders voor de gemeenschap, de samenleving of de nationale identiteit zijn."

De gevoelige term "ras/raciaal" wordt in elke **Italiaanse** wet en in verscheidene Griekse wetten en in hun respectieve grondwetten gebruikt. Daarnaast wordt de algemene term "ras" gebruikt in de arbeidswet in **Polen**.

De **Britse** wetgeving heeft het daarentegen over vermeend (door de dader) "lid van een ras of andere groepen". Dit betekent dat er een 'racistisch' gedefinieerde groep (een groep van zwarte mensen, een groep van Aziatische mensen enz.) kan zijn, die racisme zou ervaren op basis van hun (verondersteld) 'ras'. De **Nederlandse** wet heeft het over "ras, religie of persoonlijke overtuigingen", daar waar de term "ras" de verwijzing naar huidskleur en etniciteit bevat. Ten slotte worden in **Finland** in juridische teksten geen termen gebruikt die verband houden met ras, maar "etnisch" of "buitenlands".

In Italiaanse wetteksten worden ook termen gebruikt als: **kleur, afkomst, nationale of etnische afkomst (of simpelweg "oorsprong"), religieuze overtuigingen en praktijken**:

Taalgebruik in de vonnissen

Als algemene resultaat uit de analyse van rechterlijke beslissingen in de zes landen kunnen we het volgende vermeld:

1. **ras/raciaal**: In de vonnissen wordt impliciet gesteld dat 'rassen' bestaan.

Het is echter niet duidelijk of de term "rassen" naar iets verwijst dat werkelijk bestaat of een louter sociale classificatie is. In wetgeving moet duidelijk gemaakt worden dat de term "ras" geen "feit" representeert, maar een geconstrueerde classificatie is die geen natuurlijke of objectieve werkelijkheid beschrijft.

Ook het onderscheid tussen "ras" en "etniciteit" in deze teksten is twijfelachtig: het is mogelijk dat "etniciteit" hier wordt gebruikt om onderscheid te maken tussen mensen die originele culturele kenmerken

behouden (zoals Senegalese etniciteit voor een migrant geboren in Senegal en woonachtig in Europa), terwijl het woord “ras” gebruikt wordt om een bepaald type van migrant (vooral met fysiek duidelijke verschillen) of de verwante afstammelingen van migranten die nu de oorspronkelijke culturele kenmerken verloren hebben, maar nog steeds, vooral door de kleur van hun huid, te onderscheiden zijn. Dit belangrijk onderscheid moet ook worden verduidelijkt.

Nederlandse vonnissen van het Nederland Instituut voor de Rechten van de Mens verklaren dat het college “zich houdt aan het concept van ras, zoals gedefinieerd in het “Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie”. Het concept van ‘ras’ houdt expliciet kleur, afkomst, nationale of etnische afkomst in”.

Persona di colore/gekleurde persoon/persoon met een kleur/zwarte persoon (in het Italiaans) In één zaak beschrijft de Italiaanse rechter het ‘slachtoffer’ van een haatdaad als “persona di colore” (“gekleurd persoon/persoon met een kleur”). De in de andere partnerlanden gebruikte categorieën lijken altijd hetzelfde te zijn om de motivatie voor discriminatie en haat te beschrijven: ras/etnische afkomst, nationale afkomst, huidskleur, afkomst, religieuze praktijken/overtuigingen en in het Verenigd Koninkrijk en NL ook nog nationaliteit (inclusief burgerschap).

Kortom, de enige omschrijving van het woord “ras” waarover we beschikken staat in de genoemde EU-richtlijn, waar het concept “ras” in feite wordt gedefinieerd door wat het niet is; het is geen biologisch concept: “De Europese Unie verwerpt alle theorieën die het bestaan van verschillende menselijke rassen trachten aan te tonen. Het gebruik van de term ‘raciale afkomst’ deze richtlijn impliceert geenszins dat dergelijke theorieën onderschreven worden.” (Richtlijn 2000/43/EG van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming, Publicatieblad L 180, 19/07/2000 P. 0022-0026).

Conclusies

Drie cruciale elementen komen naar voren in het bestuderen van juridische teksten:

- 1) als de “Europese Unie alle theorieën verwerpt die het bestaan van verschillende menselijke rassen trachten aan te tonen”, zoals hierboven vermeld, wat verstaat de EU-wetgever dan onder dit concept van ‘ras’ en waarom wordt dit nog steeds gebruikt?
- 2) Waarom horen “ras” en “etnische afkomst” (“etnische groep”) bij elkaar? Hebben ze dezelfde betekenis?
- 3) Hetzelfde geldt voor het verband tussen geloof en religieuze praktijken.

In de Italiaanse context wordt er geen onderscheid gemaakt tussen de uitdrukking “gekleurd” en “met een kleur” zoals wel het geval is in de Britse context. De uitdrukking ‘persona di colore’ wordt vaak als kwetsend opgevat door de betrokken personen zoals Afrikanen; maar wordt als aardig en beschaafd opgevat door mensen die de uitdrukking gebruiken in plaats van “zwart” tegenover Afrikanen en in het algemeen tegen mensen met een donkerdere huidskleur. Maar logischerwijs betekent de uitdrukking niets omdat de huid van iedereen uiteraard een kleur heeft hetzij een donkerdere dan wel lichtere.

Gerelateerd aan de teksten van vonnissen kan nog eens kritisch punt benadrukt worden: het bewijs van discriminatie wordt - als het geen fysieke aanval of een afbeelding is - vooral aangetoond aan de hand van woorden, uitdrukkingen, zinnen, dat wil zeggen door middel van taalkundige uitdrukkingen; in een Nederlandse zaak ook door middel van het accent van de persoon. Zelfs om te bepalen of een fysieke aanval louter fysiek geweld is zonder racistische bedoelingen, of dat het fysiek geweld is ingegeven door racistische bedoelingen, moet de rechter zijn/haar beslissing baseren op woorden door de dader uitgesproken. Non-verbale en paraverbale boodschappen komen niet in aanmerking, behalve in één geval in een Pools vonnis, waar ook niet-verbale gedragingen, zoals gebaren, als aanstootgevend kunnen worden beschouwd op grond van etnische verschillen.

3.2 DEBATTEN OVER DISCRIMINATIE, RACISME EN XENOFOBIE IN VERBAND MET COMMUNICATIEPRAKTIJKEN¹¹

Het project verzamelde, beoordeelde en analyseerde discussies over discriminatie, racisme en xenofobie met betrekking tot communicatiepraktijken uit een scala van bronnen uit taalkundig en sociologisch oogpunt (TV, krantenartikelen, sociale experimenten enz.). De eerste conclusie uit de analyse is dat racisme en discriminatie serieus besproken worden in de partnerlanden. Ten tweede zijn er meerdere factoren die van invloed zijn op meningen en reacties van mensen ten opzichte van migranten, waarvan één de toename is van het aantal asielzoekers in de Europese Unie van de afgelopen jaren. Tegelijkertijd wordt er in landen die relatief mono-nationaal zijn, b.v. Polen, gedebatteerd of er al dan niet een groter aantal migranten in het land toegelaten moet worden. Tot slot verwijzen de meeste van de debatten niet naar feitelijke gegevens; ze zijn gebaseerd op vage voorbeelden of gefundeerde schattingen in de meeste gevallen.

Met betrekking tot de redenen voor racisme of discriminerende attitudes, blijkt duidelijk uit al het verzamelde materiaal dat ze in de eerste plaats worden bepaald worden door een algemeen gebrek aan kennis of bewustzijn, beperkte ervaring met migratie, bijv. in Polen en Griekenland. De bronnen kunnen echter in een aantal landen, bijv. de Nederlandse en Britse rapporten, teruggevoerd worden naar het koloniale verleden en erfgoed; terwijl in Finland een aantal prominenten antimigratie sentimenten toeschrijven aan het gebrek aan respect voor de geschiedenis. Haatzaaien kan ook een vervanging van een fysieke aanval zijn, b.v. in Finland rechtvaardigen sommige media de Finse antimigratie-sentimenten met het argument dat dit is een land dat vroeger regelmatig invallen meegemaakt heeft.

Migratie en de nadelige economische gevolgen voor de betreffende landen komt als een probleem in alle rapporten van de partnerlanden naar voren, vooral in Finland, Griekenland en Polen.

Tegelijkertijd dringt in migrantenkringen door dat voor hen de toegang tot werk veel moeilijker is dan voor de oorspronkelijke bewoners van de ontvangende landen (Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Polen). Bovendien vestigt het Britse rapport over de debatten onze aandacht op het bestaan van structureel racisme, een systeem van ongelijkheid dat witte mensen bevoordeelt. Structureel racisme is impliciet, en dus moeilijker op te sporen en te bewijzen dan wat van oudsher beschouwd wordt als racisme, b.v. rassenscheiding of daden van racistisch gemotiveerd geweld.

In dezelfde trant benadrukken vrijwel alle projectpartners het gevaar van latent racisme, dat wil zeggen een vooringenomen houding die niet zichtbaar is in woorden of daden, maar die plaatsvindt wanneer iemand stereotypen op een bewust niveau afwijst, maar onbewust negatieve associaties met bepaalde groepen heeft. Deze vorm van racisme zou het gevolg zijn van antiracistisch beleid, de zogenaamde “politieke correctheid” die het gebruik van bepaalde discriminerende taal in de publieke sfeer verbiedt, b.v. de woorden: zwart, negro, ras. Dit komt omdat een dergelijk beleid niet direct leidt tot tolerantie ten opzichte van minderheden, maar het onzichtbaarder maakt, niet duidelijk uitdrukt. De Britse partner benadrukt dat het wegwerken van alle ‘raciale’ referenties niet betekent dat racisme stopt, het betekent alleen dat het nog verder verborgen wordt. Een ander citaat uit het Britse rapport is veelzeggend: *“ras-neutrale” ideologie is problematisch want het wist de culturele ervaringen en de realiteit van het leven van gekleurde mensen uit en de onderdrukking waarmee zij worden geconfronteerd. Het is niet echt behulpzaam om het probleem*

¹¹ RADAR-debattenanalyse (Projectverslag) door Anna Szczepaniak-Kozak (kijk op: <http://lnx.radar.communicationproject.eu/web/htdocs/radar.communicationproject.eu/home/dokeos/main/document/document.php?curdirpath=%2FDEBATES&cidReq=RAD01>)

op “ras-neutrale” manieren te benaderen, want het probleem is niet neutraal. Het probleem is een raciale hiërarchie die mensen met de lichtste huidskleur bevoordeelt.

Latent racisme of discriminatie kan ook de vorm van tokenisatie aannemen, wat staat voor het betrekken van bijvoorbeeld een paar zwarte mensen/'personen met een kleur' om een vakje aan te kruisen of aan bepaalde criteria te voldoen, zonder echt rekening te houden met een diversiteit van stemmen (Brits rapport). Hetzelfde geldt voor de inhuurprocedures bij bepaalde bedrijven

Het is vooral zorgwekkend dat bijvoorbeeld in Nederland en het Verenigd Koninkrijk rechtshandavingsfunctionarissen betrokken zijn geweest bij gewelddadige acties tegen migranten en dat in sommige gevallen de rechtbanken het uitspreken van een vonnis uitgesteld hebben. Bovendien blijkt dat in Nederland de bestraffing van misdrijven door niet-autochtone Nederlanders veel strenger en acuut is dan die waarbij autochtone Nederlandse daders betrokken zijn, alleen op basis van hun afkomst, uiterlijk of huidskleur. Tegelijkertijd zijn racistische haatmisdrijven aanzienlijk ondergerapporteerd.

Tot slot zijn online haatmisdrijven wijdverbreid en moeilijk te vervolgen. De kwestie van juridische bescherming tegen haatzaaien in de virtuele omgeving vereist de nodige aandacht in de zeer nabije toekomst.

Vanwege de verwachte migratietoestroom komt in vele debatten de kwestie van de vermeende gevaren die verband houden met de toename van het aantal buitenlanders aan de orde. Migratie als reden voor de stijging van criminaliteit werd genoemd in rapporten uit Griekenland, Finland en Italië. De vrees voor terrorisme en het stelen van banen wordt ook vaak genoemd. Moslims en Arabieren in het algemeen worden vaak in deze context genoemd en voorbeelden uit het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk worden vaak gegeven als een “waarschuwing”.

In het Verenigd Koninkrijk, Polen en Griekenland is een van de fel bediscussieerde onderwerpen de taal die wordt gebruikt om te verwijzen naar buitenlanders en migranten, dat wil zeggen welke woorden/frases zijn antiracistisch. In deze landen worden bijvoorbeeld vaak geluiden gehoord dat de native speakers moeten beslissen of bepaalde traditionele namen wel of niet gebruikt moeten worden. Er wordt geredeneerd dat dit een zaak is van de vrijheid van meningsuiting. Dat betekent: een aantal lokale bewoners vertegenwoordigen de opvatting dat de “native speakers” moeten beslissen of bepaalde taalvormen wel of niet onbeleefd/agressief zijn. In dezelfde trant doen een aantal debatten de vraag rijzen wat belangrijker is: beleefd gedrag of emotionele expressie? Daarnaast concentreert het Nederlandse rapport zich op de kwestie van taalgebruik en de invloed van de traditionele feesten die in het publieke domein gevierd worden als kritisch in het verspreiden van stereotypen. Anderzijds zijn er in Polen er tal van spreekwoorden waarin een zwarte persoon het symbool is voor ongeschoold, achterlijk en lui.

De manipulatieve kracht van de taal wordt heel vaak samen met het feit benadrukt dat bepaalde termen die worden gebruikt om migratie en minderheden te beschrijven niet meer toereikend zijn om de situatie in Europa te beschrijven. Met de nieuwe instroom van migranten uit Syrië, die voornamelijk een witte huidskleur hebben, is het zwart-wit contrast niet langer zinvol als het gaat over de ‘gastheren’ en de binnenkomende ‘gasten’. Bovendien wordt in alle rapporten gepostuleerd dat publieke discussies niet meer moeten draaien om huidskleur. Een citaat uit het Britse rapport: *“‘Niet-wit’ moet uitgebannen worden. Het plaatst witheid in het centrum als een zon waar we veroordeeld zijn omheen te draaien, voor altijd bepaald door een tekort.”* Tegelijkertijd wordt in alle rapporten van de projectpartners de rol van de media in het ontwikkelen/veranderen van de attitude van mensen en het nieuwe taalgebruik in de publieke ruimte benadrukt.

Het is ook duidelijk zichtbaar in de landrapporten dat de identiteit van een persoon in de moderne wereld haast nooit gebouwd is rond vereenvoudigde categorieën, waaronder land of de plaats van herkomst. In de moderne wereld definiëren mensen zich rond verschillende identiteiten, die resoneren met hun woonplaatsen, professionele ervaring en de talen die ze spreken. De term intersectionaliteit,

geïntroduceerd door de Britse partner, lijkt de essentie van dit fenomeen treffend te vatten. Intersectionaliteit staat voor een combinatie van vele aspecten van iemands identiteit, wat een nauwkeuriger manier van kijken naar een persoon is, b.v. zwart EN vrouw, Aziatisch EN homoseksueel, zwart EN moslim EN homoseksueel enz. Hetzelfde probleem wordt door de Italiaanse partner naar voren gebracht, maar zonder dat er een etiket opgeplakt wordt.

Ten slotte bestaan er in sommige landen initiatieven of praktijken die het vermelden waard zijn, b.v. bewustmakingscampagnes of tv-series die de valkuilen van migranten en het bevorderen van de integratie van migranten in Griekenland en Polen laten zien, en zo mensen uitnodigen op te staan tegen racisme wanneer dit voor hun ogen plaatsvindt. In Finland hebben 10.000 mensen een petitie ondertekend die veroordeelt hoe Finse politici het probleem van de vluchtelingen hebben behandeld, en herinneren aan de waarde van de fundamentele rechten van de mens en de noodzaak om mensen in nood te helpen.

3.3 INTERVIEWS MET MENSEN DIE RACISME HEBBEN ERVAREN¹²

In Finland, Griekenland, Italië, Nederland, Polen en het Verenigd Koninkrijk werden interviews met slachtoffers en mensen gevoerd die racisme hebben ervaren en daarmee samenhangende discriminatie met als doel: 1) het vaststellen van patronen en gemeenschappelijke thema's in racistische attitudes, impliciet of expliciet, op een interpersoonlijke of institutioneel niveau, in alle 6 landen van het RADAR-project; 2) het onderzoeken van de gevolgen van kwetsende woorden, gebaren, blikken, attitudes, enz. op de slachtoffers en 3) het vormen van een basis voor het ontwerp van het cursusmateriaal van het project.

1. INTERPERSOONLIJKE DISCRIMINATIE

Drie belangrijke trends werden waargenomen in alle partnerlanden: fysiek en verbaal geweld, openlijke verbaal geweld en andere discriminerende behandeling, zoals opmerkingen en handelingen die stereotypen en vooroordelen uitbeelden op basis van uiterlijk, etnische afkomst, religie of nationaliteit.

2. INSTITUTIONELE DISCRIMINATIE

Gevallen van institutionele discriminatie, discriminatie op het werk werden gemeld in Finland en Nederland, discriminatie door de politie werd gemeld in Polen, Finland en Griekenland en discriminatie in onderwijsinstellingen werd gemeld in het Verenigd Koninkrijk, Italië en Nederland. Britse respondenten noemde ook de verschillen tussen kleinere landelijke en grotere stedelijke gebieden, echter met elkaar tegensprekende opvattingen. Discriminatie werd ervaren door dienstverleners en anderen die hun machtsposities misbruikten, zoals managers, leraren, werkgevers, gezondheidszorgprofessionals en politieagenten.

3. KWETSENDE WOORDEN EN HANDELINGEN

Er zijn overeenkomsten gevonden tussen landen wat betreft kwetsende woorden: "Moslim, ebola, n**ker, roetmop, spleetog, neger, aap, baviaan, viezerik, terrorist, ga terug naar de jungle".

Reacties die discriminerende attitudes en vooroordelen die vaak kwetsender gevonden worden door slachtoffers zijn onder andere:

- «Jouw soort», als een object beschouwd worden
- «Ga naar huis»
- «Je hoort hier niet»

Geluiden, gebaren en gezichten trekken zijn onder meer:

- Apengeluiden
- Nazi-begroetingen (Pools voorbeeld)

¹² RADAR Interview Analysis (Project Report) by Katerina Strani and Eloisa Monteoliva

- Twerken (en de veronderstelling dat zwarte mensen dat moeten doen)
- Staren
- Schending van de etiquette: onbeschoftheid, ongevoeligheid, recht voor zijn raap.

4. PERCEPTIES VAN RACISME IN DE ONDERZOCHE LANDEN

Finland

Geïnterviewden in Finland verklaarden dat “het is een nogal racistische samenleving, in het bijzonder tegenover Afrikanen”. De respondenten benadrukten een bijzondere haat tegen Somaliërs, andere Afrikanen en alle moslims, en dat “Somaliër” soms gebruikt wordt als een omvattende denigrerende term voor alle zwarte Afrikanen. Racisme is in Finland echter meestal verborgen en passief. Buitenlanders worden genegeerd, afgewezen of gediscrimineerd, maar dit gebeurt nooit in het openbaar. Het gebruik van het internet als een platform om racistische denkbeelden te uiten wordt ook door sommige respondenten genoemd.

Griekenland

De respondenten wezen erop dat racistische aanvallen allang aan de orde waren voor de crisis en de opkomst van de Golden Dawn in de gangbare politiek. Zij stellen dat alleen fysiek misbruik is gedaald, maar dat racistische aanvallen door de politie voort nog steeds doorgaan.

Italië

De respondenten verklaarden dat racisme in het dagelijks leven voorkomt als gevolg van nationale, religieuze en etnische diversiteit. Het is nu zo vaak in het openbaar gezegd dat «naar het zuiden, zwart of Islam zeggen nu hetzelfde is als armoede, ziekte of gevaar zeggen».

Nederland

De meeste geïnterviewde slachtoffers geven aan dat zij gediscrimineerd worden omdat ze moslim zijn of vanwege hun afkomst/ethniciteit. Zij schrijven dit toe aan de invloed van negatieve attitudes in de media, vooral tegenover Marokkanen.

Polen

In Polen wordt institutioneel racisme op grotere schaal gemeld door de geïnterviewden. Spanningen tussen migrantengroepen worden ook benadrukt (Wit-Russen/Oekraïners, Arabieren/zwarte Afrikanen). Eén respondent verklaarde ook dat Polen “een geweldig en veilig land” is, maar dat er “verborgen racisme” bestaat in bedrijven.

VK

Britse respondenten verklaren dat racisme prominenter is in kleinere landelijke gemeenschappen en dat discriminatie is gericht “tegen iedereen die niet Brits is”. Londen is een speciaal geval vanwege de verschillen tussen leden van in Londen geboren minderheidsgroepen en migranten. Schotland en andere plaatsen worden als veel vriendelijker omschreven dan Londen – wat iemand ertoe bracht te zeggen “ik was vergeten dat ik een buitenlander was”. Andere respondenten verklaren dat, hoewel Edinburgh multicultureel en tolerant is en ze erg blij zijn er te wonen, er nog steeds “verborgen racisme” is, dat pas duidelijk wordt wanneer je met mensen gaat praten en onbewust hun opvattingen en vooroordelen duidelijk worden.

Tot slot wees een respondent op het klasseprobleem en beschreef het Verenigd Koninkrijk als een multicultureel en tolerant land is als het gaat om ‘rassen’ en etnische groepen. Als een persoon van een andere etnische afkomst tot dezelfde klasse als een Brit behoort, dan zijn er geen problemen tussen hen. De problemen ontstaan wanneer iemand tot een lagere klasse behoort en dan niet als een gelijke wordt beschouwd.

5. ENKELE CONCLUSIES

De rapporten van de 6 landen bevatten voorbeelden van klasseverdeling en -differentiatie. Bij racistisch misbruik is er een tendens om ethniciteit met sociale klasse te verbinden: migranten worden vaak in een lagere klasse geplaatst als gevolg van hun afkomst, religie, nationale identiteit of politieke status. Een andere huidskleur betekent meestal een andere status volgens de racistische manier van denken.

Hierdoor kunnen competenties, kwalificaties, identiteit, kennis en waarden van migranten/etnische minderheden als minderwaardig en tot een lagere klasse behorend worden gezien, wat zover kan gaan dat zij op het werk oneerlijk behandeld worden of dat ze niet dezelfde kansen krijgen als witte mensen die tot de dominante sociale/nationale groep behoren. Belangrijker nog, pesten en racistische opmerkingen op school komen nog steeds veel voor, zoals aangetoond in de Nederlandse, Finse en Britse interviews.

Het begrip ruimte en grootte is ook belangrijk omdat gerapporteerd wordt dat racisme vaker voorkomt in kleinere plaatsen. De betrekkingen tussen migrantengroepen kan soms ook een bron van spanning zijn zoals we gezien hebben in het geval van Polen, het Verenigd Koninkrijk en Griekenland. Door een groot aantal respondenten wordt de rol van de media cruciaal genoemd in het beschrijven van racistische attitudes en stereotypen, bijv. in het Verenigd Koninkrijk «Mijn zigeunerbruiloft», «De Roemenen komen eraan», «Dingen die we niet over ras zeggen die waar zijn» en in Polen, waar een respondent zegt dat «Afrika wordt voor de Europeanen als een arm land voorgesteld terwijl Europa voor de Afrikanen als een paradijs word voorgesteld».

Incidenten met betrekking tot haatmisdaden of racistisch misbruik worden veelal niet aangegeven. Interessant is dat de vraag of hun (gast?)land een racistisch land was door geen van de geïnterviewden met een duidelijk nee beantwoord werd. Alle geïnterviewden maakten voorbehouden, zelfs die met algemene voornamelijk positieve ervaringen en geïsoleerde gevallen van racisme.

4 ANALYSES VAN VERSCHILLENDE COMMUNICATIEPRAKTIJKEN

VOORBEELDANALYSE

Het RADAR-projectteam nam de taak op zich om verschillende communicatie-items, gerelateerd aan racistische en xenofobe communicatiepraktijken uit kranten, reclame, propaganda, TV-uitzendingen en social media te verzamelen en analyseren. Het doel was om het mechanisme van haatgemotiveerde en haatproducerende communicatiepraktijken in hun articulatie van technieken, procedures en strategieën, de overdracht van verbale, paraverbale (spraak), non-verbale (lichaamstaal) en visuele (beelden) boodschappen zowel in geschreven als gesproken discoursen en interacties te identificeren en begrijpen.

Daarom werden zestig case study-analyses uitgevoerd in elk partnerland, te weten Finland, Griekenland, Italië, Nederland, Polen en het Verenigd Koninkrijk van:

1. 20 krantenartikelen
2. 20 foto's uit advertentiecontexten (dat wil zeggen reclames)
3. en/of foto's uit een andere context (vooral propagandafoto's)
4. 5 reclamevideo's
5. 5 andere video's
6. 5 talkshows
7. berichtenreeksen/discoursen op sociale media

De volgende pagina's bieden links naar de analyses van geselecteerde items uit de 7 genoemde communicatiepraktijken voor alle zes partnerlanden: Finland, Griekenland, Italië, Nederland, Polen en het Verenigd Koninkrijk.

4.1 GESCHREVEN TEKSTEN

http://lnx.radar.communicationproject.eu/web/htdocs/radar.communicationproject.eu/home/dokeos/main/document/document.php?cidReq=RAD01&curdirpath=%2FCOMMUNICATION_PRACTICES%2FWRITTEN_TEXTS

- voor Finland: krantenanalyse FI/13
- voor Griekenland: krantenanalyse GR/19
- voor Italië: krantenanalyse IT/10
- voor Nederland: krantenanalyse NL/3
- voor Polen: krantenanalyse PL/1
- voor het Verenigd Koninkrijk: krantenanalyse VK/2

4.2 RECLAMEFOTO'S

http://lnx.radar.communicationproject.eu/web/htdocs/radar.communicationproject.eu/home/dokeos/main/document/document.php?cidReq=RAD01&curdirpath=%2FCOMMUNICATION_PRACTICES%2FADVERTISEMENT_PICTURES

- voor Finland: analyse reclamefoto's FI/10

- voor Griekenland: analyse reclamefoto's GR/1
- voor Italië: analyse reclamefoto's IT/18
- voor Nederland: analyse reclamefoto's NL/5
- voor Polen: analyse reclamefoto's PL/1
- voor het Verenigd Koninkrijk: analyse reclamefoto's VK/3

4.3 ANDERE FOTO'S

http://lnx.radar.communicationproject.eu/web/htdocs/radar.communicationproject.eu/home/dokeos/main/document/document.php?cidReq=RAD01&curdirpath=%2FCOMMUNICATION_PRACTICES%2FPICTURES

- voor Finland: Foto-analyse FI/3
- voor Griekenland: Foto-analyse GR/12
- voor Italië: Foto-analyse IT/5
- voor Nederland: Foto-analyse NL/8
- voor Polen: Foto-analyse PL/9
- voor het Verenigd Koninkrijk: Foto-analyse VK/13

4.4 RECLAMEVIDEO'S

http://lnx.radar.communicationproject.eu/web/htdocs/radar.communicationproject.eu/home/dokeos/main/document/document.php?cidReq=RAD01&curdirpath=%2FCOMMUNICATION_PRACTICES%2FADVERTISEMENT_VIDEOS

- voor Finland: Reclamevideo-analyse FI/3
- voor Griekenland: Reclamevideo-analyse GR/2
- voor Italië: Reclamevideo-analyse IT/1
- voor Nederland: Reclamevideo-analyse NL/1
- voor Polen: Reclamevideo-analyse PL/1
- voor het Verenigd Koninkrijk: Reclamevideo-analyse VK/4

4.5 ANDERE VIDEO'S

http://lnx.radar.communicationproject.eu/web/htdocs/radar.communicationproject.eu/home/dokeos/main/document/document.php?cidReq=RAD01&curdirpath=%2FCOMMUNICATION_PRACTICES%2FVIDEOS

- voor Finland: Video-analyse FI/1
- voor Griekenland: Video-analyse GR/9
- voor Italië: Video-analyse IT/1
- voor Nederland: Video-analyse NL/1
- voor Polen: Video-analyse PL/4
- voor het Verenigd Koninkrijk: Video-analyse UK/1

4.6 TALKSHOWS

http://lnx.radar.communicationproject.eu/web/htdocs/radar.communicationproject.eu/home/dokeos/main/document/document.php?cidReq=RAD01&curdirpath=%2FCOMMUNICATION_PRACTICES%2FTALK_SHOWS

- voor Finland: Talkshow-analyse FI/1
- voor Griekenland: Talkshow-analyse GR/5
- voor Italië: Talkshow-analyse IT/5
- voor Nederland: Talkshow-analyse NL/2
- voor Polen: Talkshow-analyse PL/3
- voor het Verenigd Koninkrijk: Talkshow-analyse UK/4

4.7 BERICHTENREEKS

http://lnx.radar.communicationproject.eu/web/htdocs/radar.communicationproject.eu/home/dokeos/main/document/document.php?cidReq=RAD01&curdirpath=%2FCOMMUNICATION_PRACTICES%2FPOSTS

- voor Finland: Analyse berichten FI/4
- voor Griekenland: Analyse berichten GR/5
- voor Italië: Analyse berichten IT/1
- voor Nederland: Analyse berichten NL/5
- voor Polen: Analyse berichten PL/2
- voor het Verenigd Koninkrijk: Analyse berichten UK/1

5 RACISTISCHE EN XENOPHOBISCHE COMMUNICATIONPROCESSEN

In dit hoofdstuk leggen we verschillende racistische en xenofobische haatgeoriënteerde (dat wil zeggen haatgemotiveerde en haatproducerende) communicatieprocessen uit die voortkomen uit de analyses van de hierboven genoemde communicatiepraktijken:

1. Krantenartikelen
2. Foto's uit advertentiecontexten (dat wil zeggen reclames)
3. Foto's uit een andere context (vooral propagandafoto's)
4. Reclamevideo's
5. Andere video's
6. Talkshows
7. Berichtenreeksen/discussies op sociale media

We identificeerden de volgende 25 haatgeoriënteerde communicatieprocessen (niet-limitatieve lijst):

1. Animaliseren	14. Militariseren
2. Banaliseren	15. Nationaliseren
3. Criminaliseren	16. Paternaliseren
4. Dehumaniseren	17. Fysiognomenen
5. Demoniseren	18. Polariseren
6. Denigreren	19. Racialiseren
7. Etniseren	20. Reïficeren
8. Uitsluiten van burgerschap	21. Religioniseren
9. Vernederen	22. Ridiculiseren
10. Infantiliseren	23. Sensationaliseren
11. Intimideren	24. Sensationaliseren
12. Minimaliseren	25. Victimiseren
13. Missionariseren	

In elk van de verschillende communicatieprocessen kunnen we onderscheid maken tussen communicatietechniek, -procedure en -strategie (op basis van een onderscheid gemaakt in de conversatie-analyse, zie Klein 2006: 225-226 e 343). Deze voorwaarden kunnen ook overgedragen worden op een bredere communicationele activiteit, met de nadruk op verschillende aspecten van hetzelfde geïdentificeerde communicatie-object. **Techniek** betekent de toepassing van een communicatiefenomeen door de communicator (wat hij/zij gebruikt: een woord, een zin, een foto, een bepaalde stemintonatie, een gebaar, een blik, een symbool, een afbeelding, enz.); de definitie van **procedure** in deze bredere zin wijst op de implementatiemethode van een techniek in zijn sequentiële en contextuele ontwikkeling (hoe, waar en wanneer de techniek wordt gebruikt); de term **strategie** benadrukt de methode van het bereiken van een bepaald communicatief doel (waarom de techniek wordt gebruikt).

Hieronder stellen we een analyse van de 25 geïdentificeerde haatgeoriënteerde communicatieprocessen voor. Het is belangrijk te benadrukken dat deze processen elkaar kunnen overlappen of elkaar soms omvatten. Een voorbeeld van inclusie kan het animaliseren en reïficeren zijn, allebei processen van dehumanisering. Een voorbeeld van overlapping kan soms paternaliseren en denigreren of demoniseren en criminaliseren zijn. Om dit te demonstreren, gebruiken we soms met dezelfde voorbeelden als resultaat van verschillende communicatieprocessen.

Het moet worden benadrukt dat het ons uitsluitend gaat om racistische communicatiepraktijken, maar sommige van de geïdentificeerde communicatieprocessen en -praktijken kunnen ook worden gevonden in andere aspecten van discriminatie, zoals die gerelateerd aan seksuele geaardheid, geslacht, leeftijd, invaliditeit, enz.

1. Animaliseren

Techniek: een mens met een aap associëren

Procedure: een afbeelding tonen van een Franse vrouwelijke politicus (Taubira) geassocieerd met een afbeelding van een babyaap

Strategie: om de ander te vernederen

Voorbeeld:

2. Banaliseren

Techniek: het probleem van immigratie en racisme bagatelliseren op basis van een persoonlijke eigenschap van een bepaalde groep - migranten - "ha La Fortuna << SNEL: di non doversi truccare komen noi che siamo >> "ze heeft geluk dat ze geen make-up op hoeft te doen"

Procedure: contra-argumentatie tijdens een gesprek in een talkshow; de zin wordt sneller uitgesproken

Strategie: om de "ander" te onderwerpen

Voorbeeld: uit een Italiaanse talkshow op tv

3. Criminaliseren

Techniek: willekeurig het verband leggen tussen nationaliteit en een criminele daad "met drugs voor klanten in de bar: een illegale Albanees beschuldigd"

Procedure: kop boven een krantenartikel

Strategie: in de publieke opinie gevoelens van angst en gevaar creëren met betrekking tot migranten

Voorbeeld: uit een Italiaanse krant

The screenshot shows the homepage of the website **emmelle.it**, which has the tagline "perchè ragionato è meglio". The navigation bar includes links for "Prima Pagina", "Sport", "Territorio", "Questa settimana è andata così", and "Emmelle Comunicazione". Below this, there are categories: "Cronaca", "Economia", "Politica", "Scienze", and "Spettacolo".

The main headline reads: **UNO FRA TANTI? NO. UNO DI UNITE**.

The breadcrumb trail indicates the article's location: **Ti trovi in:** [Notizie Abruzzo](#) » [Notizie Cronaca](#) » [Al bar con droga per i clienti, denunciato un clandestino albanese](#).

Below the breadcrumb trail are social media sharing options: "Invia", "Stampa", "RSS", "Tweet" (0), and "Share" (0).

The article is categorized under **Cronaca »** and has the title **Al bar con droga per i clienti, denunciato un clandestino albanese**. The sub-headline reads: "Al vaglio dei carabinieri la lista dei clienti ricostruita dal cellulare sequestrato. Alloggiava in un appartamento locato in nero". The date is **26 ottobre 2015**.

The location is **Teramo - Teramo**.

The article text begins with: **TERAMO** - Si era presentato all'appuntamento con i clienti in un bar di Sant'Egidio alla Vibrata portando con sé 12 confezioni di cocaina pari a circa un grammo ciascuna. Per dimostrare il profilo di "onesto" spacciatore si era portato anche un bilancino di precisione per ripesare la dose prenotata. Peccato però che il pusher, un albanese clandestino di 20 anni, non sapesse che fra i clienti del bar c'erano anche i carabinieri della locale stazione in borghese che sapevano dell'attività dell'uomo e del suo ritrovo. Così lo spacciatore extracomunitario è stato accerchiato nel fuggi fuggi dei clienti, bloccato e perquisito. Nonostante la flagranza, lo spacciatore è stato denunciato per spaccio di sostanze stupefacenti e clandestinità in Italia. In caserma, il cellulare dell'albanese continuava a ricevere sms di prenotazione degli stupefacenti. Per questo, il telefonino gli è stato sequestrato per verificare a chi fosse intestato e per avere i tabulati telefonici tesi alla verifica della eventuale lista clienti. Quando poi i carabinieri sono andati a casa sua, hanno scoperto che condivideva l'appartamento con un connazionale (anche lui clandestino e per

At the bottom of the page, there is a notice about cookies: "za cookies di profilazione di terze parti in linea con le preferenze manifestate dall'utente nell'ambito della navigazione sul sito fornito il vostro consenso all'utilizzo dei cookies. Per ulteriori informazioni e negare il consenso a tutti..."

4. Dehumaniseren

Techniek: wit en zwart in één beeld, respectievelijk gepersonaliseerd als meester en slaaf. In dit voorbeeld representeren zwarte mensen machines gereed voor het verhogen van de computerprestatie: "Verhoog computerprestaties en maximaliseer de arbeidskracht van uw medewerkers"

Procedure: portretteer zwarte mensen als identiek, zonder enige menselijke eigenschappen, zoals machines voorgeprogrammeerd om één specifiek ding te doen: de witte meester dienen en hem ondersteunen in de groei van zijn bedrijf.

Strategie: 'zwarte' medewerkers dehumaniseren om het idee over te brengen dat ze alleen goed zijn voor 'fysieke' en mechanische arbeid, maar dat een 'witte' man nodig is om het bedrijf te leiden

Voorbeeld: een Britse reclamefoto

The advertisement is a full-page image. At the top, the Intel logo is in the upper right corner. Below it, a banner reads "MULTIPLY COMPUTING PERFORMANCE AND MAXIMIZE THE POWER OF YOUR EMPLOYEES." In the center, a white man in a light blue shirt and khaki pants stands with his arms crossed, looking directly at the camera. He is surrounded by several black people who are in a starting crouch, similar to a sprinter's starting block, positioned behind computer desks. The background shows an office environment with large windows and a wooden ceiling. At the bottom, there is a block of text and the Intel Core 2 Duo logo.

INTEL® CORE™2 DUO PROCESSOR. 40% MORE PERFORMANCE FOR BUSINESS.
Boasting 40% more performance with improved energy efficiency,* 64-bit capable Intel Core 2 Duo desktop processor delivers unparalleled multi-tasking capability. Now you can boost productivity and efficiency by running multiple computing-intensive applications at once. Learn more about why great business computing starts with Intel inside. Visit intel.com/dualcore

*Performance measured Intel® Core™2 Duo desktop processors compared to Intel® Pentium® D Processor 805 on SPECint*_rate_base2000 (2 inputs). Actual performance may vary. Visit www.intel.com/performance. Intel, the Intel logo, Intel Core ahead, Intel, Intel ahead, Intel, Intel Core and Core Inside are trademarks of Intel Corporation in the United States and other countries.

5. Demoniseren

Techniek: “we hebben een vijfde colonne die in ons land leeft, ons paspoort draagt, die ons haat”.

Procedure: Nigel Farage beweert dat de Parijse terreurdaden te wijten zijn aan multiculturalisme en bevordert angst en woede tegen hen die de democratie bedreigen.

Strategie: om in de publieke opinie gevoelens van haat en gevaar te creëren met betrekking tot migranten en vluchtelingen

Voorbeeld: uit een Britse video

http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/article11332680.ece#oid=FwcDhvcjqbUPrwRlfs_Ep5E_kmEaObXc

6. Denigreren

Techniek: leggen van een deterministisch verband tussen een vaardigheid en een bepaalde etnische groep: "sommige mensen zijn **geboren** om te dansen, anderen om flats te verkopen"

Procedure: boodschap van een reclamefoto met een duidelijke scheiding tussen de twee verschillende werelden van dansers en onroerend goed-verkopers, wat tot uiting komt in de scheidingslijn in het midden van de foto

Strategie: de subjectiviteit van elke persoon reduceren in een generalisatie op basis van etnisch-culturele of nationale achtergronden

Voorbeeld: een Britse reclamefoto

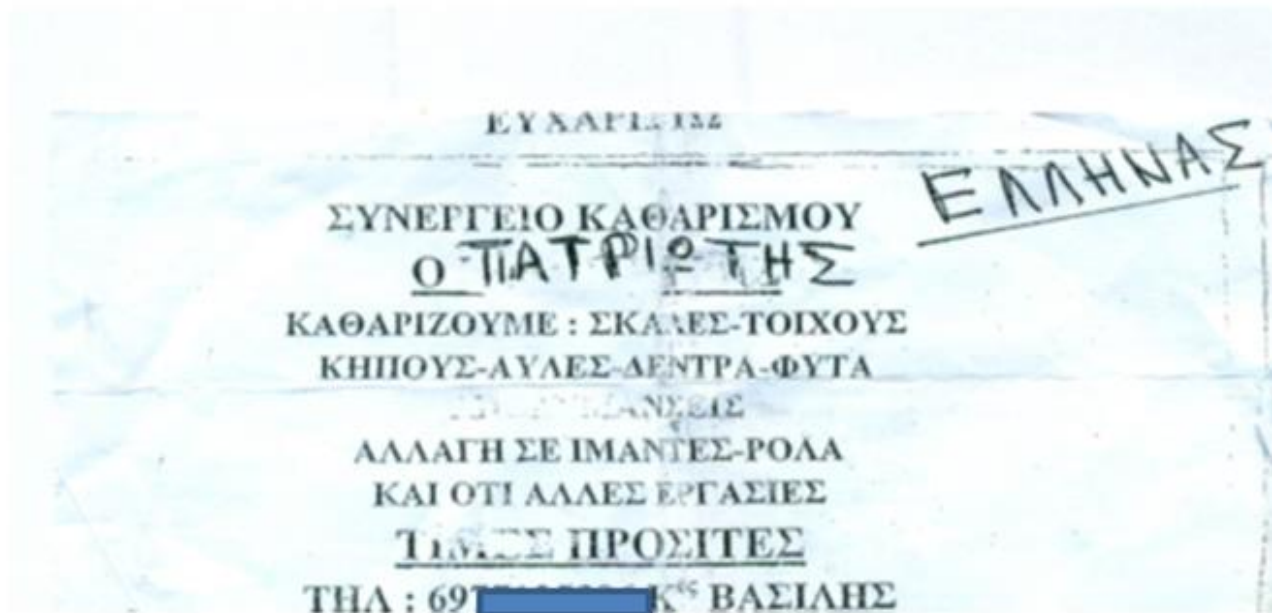
7. Etniseren

Techniek: Griekse identiteit afzetten tegen identiteit migranten, "The Patriot"

Procedure: De naam van het reinigings- en onderhoudsbedrijf is "The Patriot" en het is met de hand geschreven waardoor het lijkt of het veranderd is, aan de zijkant staat het woord "Grieks", ook met de hand geschreven en onderstreept

Strategie: om prioriteit te geven aan het inhuren Griekse professionals in plaats van aan migranten die dezelfde werkzaamheden kunnen uitoefenen, namelijk het leveren van schoonmaakdiensten.

Voorbeeld: een Griekse reclamefoto

8. Uitsluiten van burgerschap

Techniek: “we hebben een vijfde colonne die in ons land leeft, ons paspoort draagt, die ons haat”.

Procedure: Nigel Farage beweert dat de Parijse terreurdaden te wijten zijn aan multiculturalisme en bevordert angst en woede tegen hen die de democratie bedreigen.

Strategie: om in de publieke opinie gevoelens van haat en gevaar te creëren met betrekking tot migranten en vluchtelingen

Voorbeeld: uit een Britse video

http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/article11332680.ece#oid=FwcDhvcjqbUPrwRIfs_Ep5E_kmEaObXc

9. Vernederen

Techniek: beschrijving van inbrekers op basis van hun nationaliteit (als Litouwers), "Litouwers op A1 aangehouden voor woninginbraak Apeldoorn"

Procedure: kop boven een krantenartikel

Strategie: in de publieke opinie een stereotiepe associatie creëren tussen een bepaalde groep mensen, in dit geval inbrekers, afkomstig uit een bepaald land

Voorbeeld: uit een Nederlandse krant

Litouwers op A1 aangehouden voor woninginbraak Apeldoorn

17 maart 2015 | Laatste update: 17 maart, 12:10

1

REAGEER (2)

dimì qualcosa

13

ele

enti

PE MAY

V

emen

elezio

594

hp

594

594

594

594

594

594

594

594

594

594

594

594

594

594

594

594

10. Infantiliseren

Techniek: iemand als slachtoffer neerzetten: "Jammer dat je van bidden geen lichtere huidskleur krijgt".

Procedure: Afbeelding uit een katholieke krant met als onderwerp de kracht van bidden – een kind met een donkergetinte huid afgebeeld in een biddende houding met daaromheen teksten die oproepen om katholieke rituelen te praktiseren in een onderdanige houding

Strategie: donkergetinte mensen als arm en slachtoffer van hun huidskleur tonen, en daarmee in een ondergeschikte positie

Voorbeeld: een Poolse afbeelding

bibsy.pl 100 obrazków na minutę

NIEDZIELA
XXXII zwykła
9 listopada 2008 r.
Bogu na chwałę

Nierozsądne wzięły lampy, ale nie wzięły z sobą oliwy.
Roztropne zaś razem z lampamiabrały również oliwę
w naczyniach (Mt 25, 3–4)

SZKODA, ŻE MODLITWA NIE
ROZJAŚNIA TAKŻE SKÓRY

Lampa bez oliwy jest ciemna.
Człowiek bez modlitwy też.

Mt 25, 1–13

**Ulotka rozdawana przez pewien
Kościół w 2008 roku.**

Szkoda, że modlitwa nie rozjaśnia także skóry – dowiedziały się
dzieci z rozdawanej w poznańskich kościołach ulotki „Małego
Gościa Niedzielnego”. Obrazek ilustrujący taką życiową mądrość
przedstawia wyglądające przez okno, czarnoskóre dziecko.

11. Intimideren

Techniek: "Non venite più in Italia, non c'è lavoro né futuro" (kom niet meer naar Italië, er is hier geen werk en toekomst)

Procedure: rechtse propagandavideo die migranten in Italië van verschillende herkomst gebruikt

Strategie: om bij migranten het gevoel te van angst en ontmoediging te creëren om naar Italië te emigreren

Voorbeeld: uit een Italiaanse video

12. Minimaliseren

Techniek: beschuldiging een racist te zijn minimaliseren, “questo non ha Nulla a che fare col razzismo” (dit heeft niets met racisme te maken)

Procedure: een rechtse politicus wordt beschuldigd in een talkshow, beweegt haar handen en schudt haar hoofd, toont enigszins geprikkeld te zijn; gebruikt stevige formuleringen om haar woorden meer betekenis te geven (#ZE BEWEEGT HAAR HAND EN HOOFD <<FORMULEREN: questo non ha Nulla a che fare col razzismo>> perché c'è un conge- ci posso dire che devo contenere l'immigrazione\ *); dit wordt ook bevestigd door een dalende intonatie op het einde van de passage en een volgende pauze

Strategie: het rechtvaardigen van de politieke positie van haar partij dat immigratie beperkt moet worden

Voorbeeld: uit een Italiaanse talkshow op tv

13. Missionariseren

Techniek: iemand als slachtoffer neerzetten: "Jammer dat je van bidden geen lichtere huidskleur krijgt".

Procedure: Afbeelding uit een katholieke krant met als onderwerp de kracht van bidden – een kind met een donkergetinte huid afgebeeld in een biddende houding met daaromheen teksten die oproepen om katholieke rituelen te praktiseren in een onderdanige houding

Strategie: donkergetinte mensen als arm en slachtoffer van hun huidskleur tonen, en daarmee in een ondergeschikte positie

Voorbeeld: een Poolse reclamefoto

bibsy.pl 100 stronków za minutę

NIEDZIELA

XXXII zwykła
9 listopada 2008 r.

Bogu na chwałę

Nierozsądne wzięły lampy, ale nie wzięły z sobą oliwy.
Roztropne zaś razem z lampami zabrały również oliwę
w naczyniach (Mt 25, 3–4)

Lampa bez oliwy jest ciemna.
Człowiek bez modlitwy też.

Mt 25, 1–13

WSTYKNER

Ulotka rozdawana przez pewien Kościół w 2008 roku.

Szkoda, że modlitwa nie rozjaśnia także skóry – dowiedzieli się dzieci z rozdawanej w poznańskich kościołach ulotki „Małego Gościa Niedzielnego”. Obrazek ilustrujący taką życiową mądrość przedstawia wyglądające przez okno, czarnoskóre dziecko.

14. Militariseren

Techniek: iemand tonen als een soldaat die een vrouw in een typische moslimjurk als schild gebruikt tegen een Poolse soldaat die een vrouw met een kind beschermt

Procedure: visualisatie van verschillen in 'oorlogstactieken' tussen Polen en moslims in een propagandafoto op een sociaal netwerk

Strategie: angst opwekken voor moslims geportretteerd als terroristen

Voorbeeld: een Poolse foto in een bericht op een sociaal netwerk, Facebook profiel "Stop islamizacji Europy" ("Stop de islamisering van Europa")

<https://www.facebook.com/Stop-islamizacji-Europy-191777667634248/?fref=photo>

Różnice kulturowe
Cultural differences

15. Nationaliseren

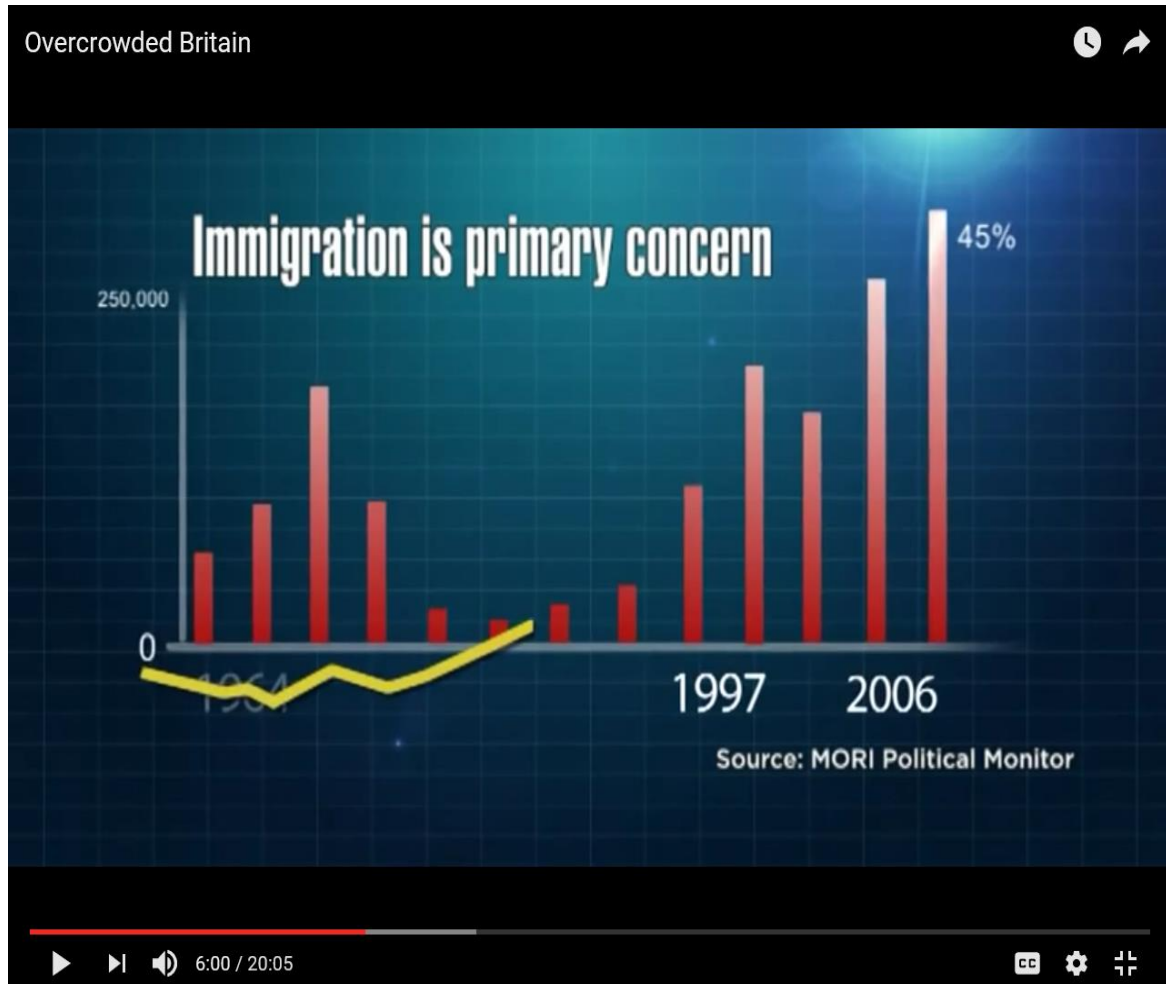
Techniek: "Groot-Brittannië is overvol":

Procedure: titel van een video-interview over toenemende migratie in het VK

Strategie: om in de publieke opinie gevoelens van angst en gevaar te creëren met betrekking tot migranten en vluchtelingen

Voorbeeld: uit een Britse video

<https://www.youtube.com/watch?v=4ayA0neqzRs>

16. Paternaliseren

Techniek: er wordt een vrouw getoond met overmatige Afrikaans karakteristieken die een overalljurk draagt en opkijkt tegen een mannelijke musicus met 'typische' Europese karakteristieken die voor haar zit

Procedure: foto maakt reclame voor een chocolademuseum

Strategie: om een onderwerpsproces van een 'zwarte' vrouw op gang te brengen

Voorbeeld: een Griekse reclamefoto

17. Fysiognomenen

Techniek: systematisch associëren van specifieke fysieke karakteristieken met specifieke groepen mensen "scamorze di razza" (kaas van verschillende "rassen")

Procedure: uitgedrukt in een reclamefoto

Strategie: scheiding aanbrengen tussen mensen gebaseerd op huidskleur

Voorbeeld: een Italiaanse reclamefoto

18. Polariseren

Techniek: in twee oppositiegroepen verdelen (Italianen tegenover vluchtelingen)

Procedure: berichten op sociale netwerken

Strategie: het creëren van een WIJ/ZIJ-tegenstelling gebaseerd op culturele, religieuze en sociale affiliatie, bijvoorbeeld tegen migranten en vluchtelingen

Voorbeeld: berichten op een Italiaans sociaal netwerk

The screenshot shows a Facebook post from a user with a green profile picture. The post is dated '15 maggio alle ore 11.48' and has been modified. The text of the post is: 'Solidarietà europea; finalmente! Ora anche navi francesi, inglesi e presto di altri Paesi Fratelli, uniti a noi da indissolubili vincoli di solidarietà, scaricano profughi, migranti, o come si vuol chiamarli, sulle nostre spiagge. Finito il lavoro, con discrezione e rispetto esemplari, se ne vanno, per non privarci del privilegio di prenderci cura di loro.'

Below the post, it says 'Piace a [redacted] e altre 22 persone.' There is a link to 'Visualizza un altro commento'.

The comments section shows four comments, all from users with green profile pictures:

- Comment 1: 'Dalla padella alla brace.' (15 maggio alle ore 12.17 - 1 like)
- Comment 2: 'mandiamoli a farsi f.....!!!!!!' (15 maggio alle ore 12.48 - 1 like)
- Comment 3: 'Gli sbrchi ad Alfano parevano così scarsi che ha chiesto aiuto! E infatti...Roba da matti, anzi da idioti!' (15 maggio alle ore 15.05 - 2 likes)
- Comment 4: 'Udite udite! Oggi la Palombelli ha confermato che in breve l'Europa sarà nuovamente dominata dagli arabi. Che fosse in vena di scherzi?' (15 maggio alle ore 16.05 - 2 likes)

19. Racialiseren

Techniek: systematisch associëren van specifieke fysieke karakteristieken met specifieke groepen mensen “scamorze di razza” (kaas van verschillende “rassen”)

Procedure: titel van een reclamefoto

Strategie: scheiding aanbrengen tussen mensen gebaseerd op huidskleur

Voorbeeld: een Italiaanse reclamefoto

20. Reïficeren

Techniek: wit en zwart in één beeld, respectievelijk gepersonaliseerd als meester en slaaf. In dit voorbeeld representeren zwarte mensen machines gereed voor het verhogen van de computerprestatie: "Verhoog computerprestaties en maximaliseer de kracht van uw medewerkers"

Procedure: portretteer zwarte mensen als identiek, zonder enige menselijke eigenschappen, zoals machines voorgeprogrammeerd om één specifiek ding te doen: de witte meester dienen en hem ondersteunen in de groei van zijn bedrijf.

Strategie: 'zwarte' medewerkers dehumaniseren om het idee over te brengen dat ze alleen goed zijn voor 'fysieke' en mechanische arbeid, maar dat een 'witte' man nodig is om het bedrijf te leiden

Voorbeeld: een Britse reclamefoto

The advertisement shows a man in a light blue shirt and khaki pants standing with his arms crossed in the center of a room. He is surrounded by several people who are crouched in a way that makes them look like machines or robots. The room has a modern, industrial feel with a wooden ceiling and large windows in the background. The Intel logo is visible in the top right corner. The text on the wall reads: "MULTIPLY COMPUTING PERFORMANCE AND MAXIMIZE THE POWER OF YOUR EMPLOYEES."

INTEL® CORE™2 DUO PROCESSOR. 40% MORE PERFORMANCE FOR BUSINESS.
Boasting 40% more performance with improved energy efficiency,* 64-bit capable Intel Core 2 Duo desktop processor delivers unparalleled multi-tasking capability. Now you can boost productivity and efficiency by running multiple computing-intensive applications at once. Learn more about why great business computing starts with Intel inside. Visit intel.com/dualcore

*Performance measured Intel® Core™2 Duo desktop processors compared to Intel® Pentium® D Processor 801 on SPECint_Rate_base2000 and SPECint_Rate_base2000 (27 users). Actual performance may vary. Visit intel.com/performance ©2007 Intel Corporation. Intel, the Intel logo, Intel Inside, Intel Inside logo, Intel Core and Core Inside are trademarks of Intel Corporation in the United States and other countries.

intel
Core 2 Duo

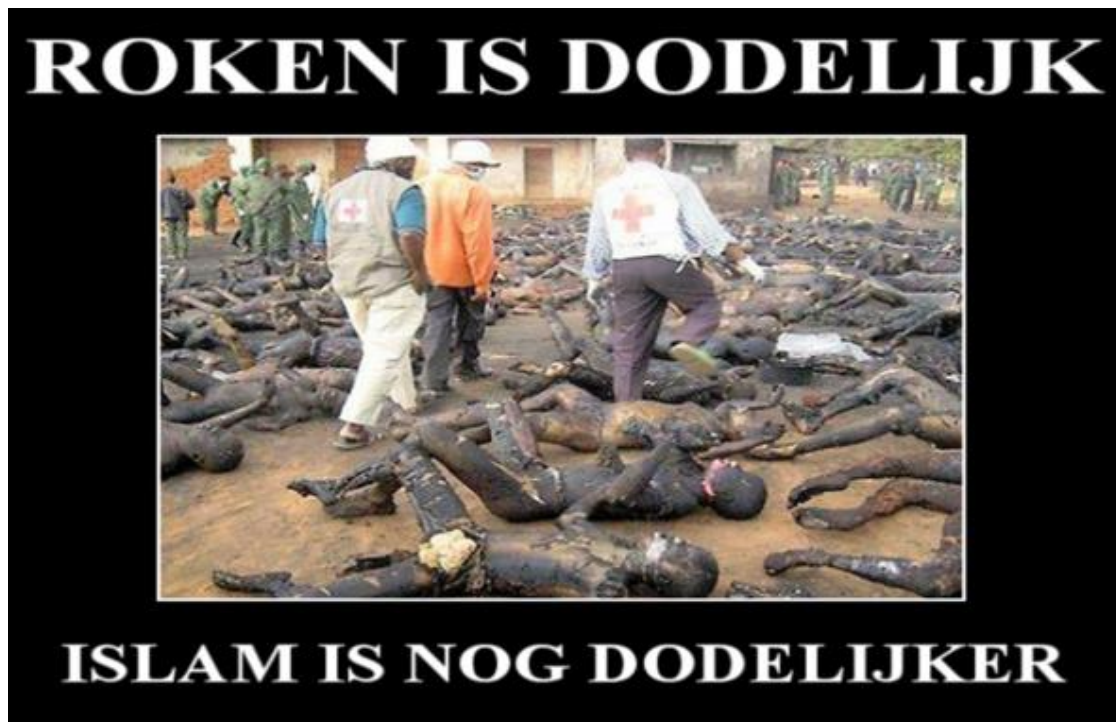
21. Religioniseren

Techniek: terroristen identificeren met de Islam: “roken is dodelijk, maar de islam is nog dodelijker”

Procedure: propagandafoto die een hoop dode, verbrande lichamen toont en hulpverleners die tussen de lijken lopen – geen symbool maar alleen het bijschrift verwijst naar de Islam

Strategie: om in de publieke opinie gevoelens van angst en gevaar met betrekking tot de Islamitische religie te creëren

Voorbeeld: een Nederlandse foto

22. Ridiculiseren

Techniek: iemand belachelijk maken op basis van specifieke karakteristieken “ha la fortuna <<SNEL: di non doversi truccare come noi che siamo>>” (ze heeft geluk dat ze geen make-up op hoeft te doen)

Procedure: contra-argumentatie tijdens een gesprek in een talkshow; de zin wordt sneller uitgesproken

Strategie: om een onderwerpsproces van de ‘ander’ op gang te brengen

Voorbeeld: uit een Italiaanse talkshow op tv

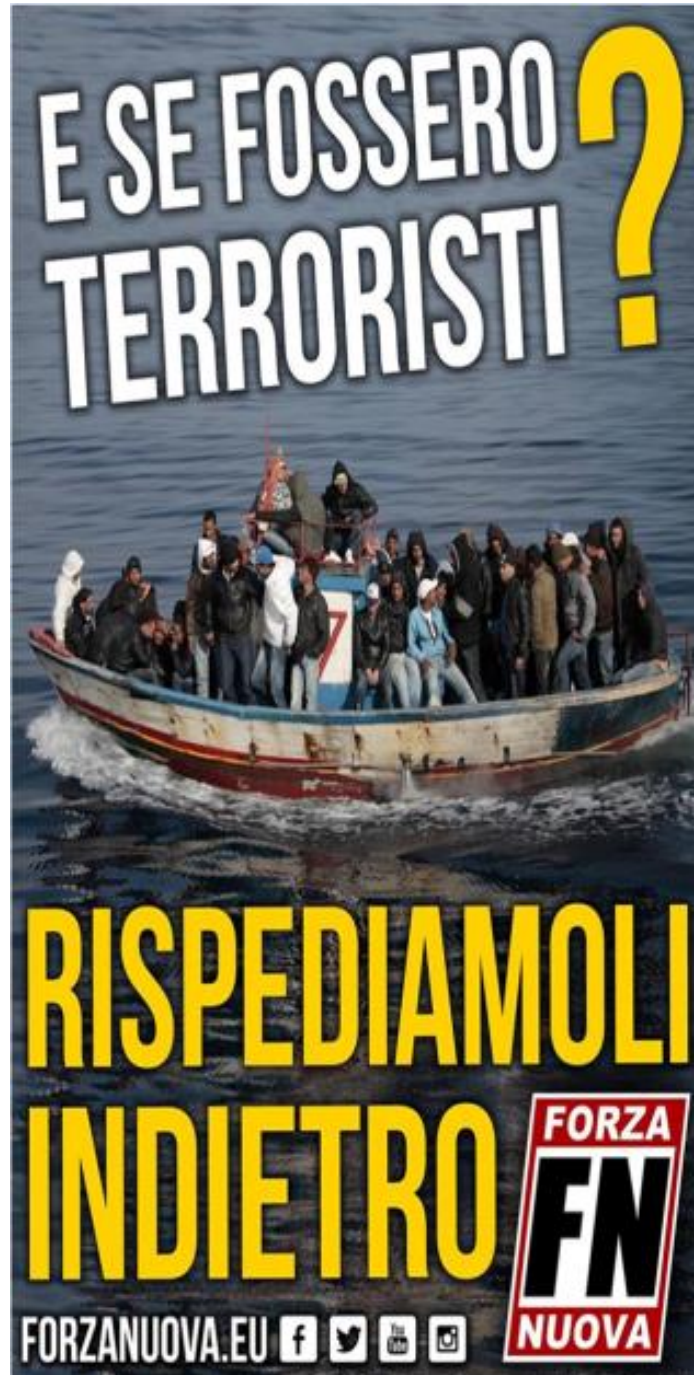
23. Sensationaliseren

Techniek: een boot met jongemannen tonen om twijfel op te wekken via de titel: “en als het terroristen zouden zijn?”

Procedure: als vraag, niet als een bevestiging geformuleerd in een propagandafoto van een extreemrechtse partij

Strategie: nieuws creëren zonder bewijsmateriaal

Voorbeeld: een Italiaanse propagandafoto

24. Seksualiseren

Techniek: tegenover elkaar zetten van zwart/man en wit/vrouw; seksualiteit uitgebeeld door dieren vergezeld van de bewering "De zwarte verrassing. Als je het probeert, wil je meer."

Procedure: In het spotje over Grieks bier wordt een zwarte haan neergezet als nogal agressief of seksueel gepassioneerd samen met een witte eend die de haan lijkt te willen vermijden. Na contact met hem wil zij echter meer.

Strategie: zwarte mannelijkheid objectiveren om het idee over te brengen van agressieve en mannelijke seksualiteit

Voorbeeld: uit een Griekse reclamevideo

<https://www.youtube.com/watch?v=w68hgz0Qnb0>

25. Victimiseren

Techniek: iemand als slachtoffer neerzetten: "Jammer dat je van bidden geen lichtere huidskleur krijgt".

Procedure: Afbeelding uit een katholieke krant met als onderwerp de kracht van bidden – een kind met een donkergetinte huid afgebeeld in een biddende houding met daaromheen teksten die oproepen om katholieke rituelen te praktiseren in een onderdanige houding

Strategie: donkergetinte mensen als arm en slachtoffer van hun huidskleur tonen, en daarmee in een ondergeschikte positie

Voorbeeld: uit een Poolse reclamefoto

bibsy.pl 100 straszków na minutę

NIEDZIELA

XXXII zwykła
9 listopada 2008 r.

Bogu na chwałę

Nierozsądne wzięły lampy, ale nie wzięły z sobą oliwy.
Roztropne zaś razem z lampamiabrały również oliwę
w naczyniach (Mt 25, 3–4)

Lampa bez oliwy jest ciemna.
Człowiek bez modlitwy też.

Mt 25, 1–13

WYSTĄPIENIE

Ulotka rozdawana przez pewien Kościół w 2008 roku.

Szkoda, że modlitwa nie rozjaśnia także skóry – dowiedziały się dzieci z rozdawanej w poznańskich kościołach ulotki „Małego Gościa Niedzielnego”. Obrazek ilustrujący taką życiową mądrość przedstawia wyglądające przez okno, czarnoskóre dziecko.

6 AANBEVELINGEN EN GOEDE PRAKTIJKEN

Deze aanbevelingen zijn het product van alle RADAR-workstreams (WS1: State of the Art en Noodzakelijke analyses voor gebruikers, WS2: Analyse van Communicatiepraktijken, WS3: Interactieve en Participatieve Training en WS4: Instrumenten, aanbevelingen en goede praktijken). Dankzij vooral de nationale en internationale workshops konden partners aanbevelingen opstellen die het perspectief en de opvattingen van mensen bevatten die racisme en xenofobie hebben ervaren.

Bij het opstellen van deze aanbevelingen heeft het RADAR-team rekening gehouden met soortgelijke antiracisme-projecten die instrumenten en richtlijnen tegen haatzaaien ontwikkelden.

Het LIGHT-ON-project richt zich op de online haatmisdrijven en de aanbevelingen van dat project zijn gericht op de wijze van rapporteren en op de aanpak ervan¹³.

Het PRISM-project¹⁴ heeft een cursusprogramma ontwikkeld speciaal voor journalisten om haatzaaien aan te pakken. Dit project houdt zich ook bezig met online haatzaaien en bevat een database van aanstootgevend materiaal en heeft ook interactieve knoppen op de website waar mensen dergelijk materiaal kunnen melden.

Er zijn andere projecten in het Verenigd Koninkrijk, zoals het Leicester Haatmisdrijfproject of ADAPT¹⁵. Ondanks hun betekenis en academische discipline, hebben geen van deze projecten een cursusconcept voor een reeks van doelgroepen ontwikkeld.

¹³ <http://www.lighton-project.eu/uploads/File/Training%20Manual.pdf>

¹⁴ <http://www.prismproject.eu/the-prism-project/>

¹⁵ <https://sites.google.com/site/grec2website/adapt-1>

6.1 ALGEMENE AANBEVELINGEN

- **Theoretisch en methodologisch bewustzijn**

Het is belangrijk om theoretisch en methodologische communicatiebewustzijn te ontwikkelen om in de praktijk niet alleen de mechanismen van haatzaaien (met woorden) bloot te leggen en te deconstrueren, maar ook haatcommunicatie op alle vier communicatieniveaus: woorden (verbale boodschappen), spraak (paraverbale boodschappen), lichaam (non-verbale boodschappen) en afbeeldingen, kleuren, symbolen (visuele boodschappen).

- **Bewustmaken van haatcommunicatie en mensenrechten**

Er moeten meer bewustmakingscampagnes georganiseerd worden om de samenleving (breder publiek) vertrouwd te laten raken met het herkennen van haatcommunicatie. Deze campagnes in synergie met andere lokale of Europese projecten en instellingen die zich met hetzelfde onderwerp bezighouden, moeten niet alleen gericht zijn op de erkenning en bestrijding van haatcommunicatie, maar ze moeten ook het belang van respect voor pluralisme en de vrijheid van meningsuiting benadrukken en een beter begrip van de behoefte aan diversiteit en dialoog binnen een kader van democratie, mensenrechten en de rechtsstaat bevorderen. Het is ook nodig dat via deze campagnes de juiste informatie aan het publiek wordt verstrekt zodat zij de procedures van de negatieve stereotypering en stigmatisering kunnen herkennen. Sommige mensen kunnen onbewust of onopzettelijk haatcommunicatie gebruiken. Daarom moet het publiek onderwezen worden over negatieve stereotypering en hoe het leven van mensen erdoor beïnvloed of zelfs verwoest kan worden.

- **Geven van cursussen**

Stereotypen worden voornamelijk in de kindertijd in het geweten van mensen gegrift. Dit leidt ertoe dat zowel kinderen als volwassenen haatcommunicatie gebruiken in hun dagelijks leven. Specifieke educatieve programma's en bewustmakingscampagnes voor kinderen moeten worden bevorderd. Hun inhoud moet zich richten op de mensenrechten en het belang van diversiteit. Respect voor elkaar is van fundamenteel belang voor een democratische samenleving en deze les moet jonge kinderen op een heel jonge leeftijd bijgebracht worden. Om het de kinderen te leren, moeten leraren en professors degenen zijn die het eerst moeten worden onderwezen.

Er moeten echter ander type cursussen gegeven worden aan iedereen die waarschijnlijk met een persoon gaat werken die door haatzaaien getroffen is. Specifieker:

- Politieagenten
- Aanklagers, rechters
- Maatschappelijk middenveld (NGO's, andere maatschappelijke organisaties, enz.)

Belangrijke cursusonderdelen moeten bevatten: het begrip en de definitie van haatzaaien, dat zijn de op vooroordelen gebaseerde categorieën, internationale, Europese en nationale instrumenten met betrekking het onderwerp, het onderhouden van kennis over online haatzaaien, methoden om haatcommunicatie te identificeren, manieren om online haatcommunicatie te onderzoeken, manieren om mensen te ondersteunen die het doelwit van haatcommunicatie zijn, enz.

- **Steun voor hen die het doelwit van haatcommunicatie zijn**

De aanwezigheid van diensten om mensen te ondersteunen die haatzaaien en haatcommunicatie of discriminatie in het algemeen hebben ervaren is verplicht. Meestal is dit de rol van het maatschappelijk middenveld, hoewel de primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en bestraffen van haatmisdrijven bij de staat moet liggen. Het maatschappelijk middenveld staat vaak in de voorhoede van het herkennen van de eerste tekenen en het bestrijden van onverdraagzaamheid en discriminatie.

Aangezien vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld midden in de gemeenschappen leven, kunnen ze getuige zijn van daden van onverdraagzaamheid voordat ze worden gemeld bij de politie; ze kunnen hulp bieden aan de slachtoffers, terwijl de autoriteiten de passende mechanismen nog moeten opzetten. Prominenten uit het maatschappelijk middenveld hebben ook vaak overheidsinstanties herinnerd aan hun verplichting haatmisdrijven te rapporteren en erop te reageren en om iedereen te beschermen. In sommige staten is het maatschappelijk middenveld instrumenteel geweest in het sterker maken van gemeenschappen om sociale verandering teweeg te brengen en juridische hervormingen¹⁶ te stimuleren. Ondersteuning en versterking moet ook het vermogen om te handelen (bemiddeling) van mensen stimuleren en ondersteunen die onder discriminatie of geweld hebben geleden. Het is belangrijk terug te keren naar de vrijheid van meningsuiting, het benadrukken van de centrale rol van het subject.

NGO's kunnen effectieve resultaten behalen zowel ter voorkoming als bestrijding van haatcommunicatie door:

- Het verstrekken van al het noodzakelijke aan mensen die haatcommunicatie ervaren hebben om terug te kunnen vechten en zichzelf te beschermen. NGO's zijn verantwoordelijk voor het informeren van de slachtoffers over wat zij kunnen doen nadat zij aangevallen zijn. Vaak weten de slachtoffers niet waar zij de incidenten (**juridische ondersteuning**) moeten melden. Andere keren zijn ze bang om te reageren. Daarom voorzien NGO's hen van al deze informatie en tegelijkertijd geven ze hen **psychologische ondersteuning**. De psyche van de slachtoffers kan zeer beschadigd zijn door de harteloosheid van de woorden waarmee zij dagelijks worden geconfronteerd. Dit zijn meestal woorden van agressie en haat, alleen gebaseerd op hun verschillen.
- **Het monitoren en rapporteren van incidenten**. NGO's kunnen optreden als de stem voor de slachtoffers van haatcommunicatie, vooral als tussenpersoon met de autoriteiten
- **Het produceren van materiaal** dat mensen kan helpen haatcommunicatie te herkennen en hen te leren hoe ze zich moeten gedragen als ze ermee geconfronteerd worden.
- **Bewustwording en verhoogde sensitiviteit** voor het onderwerp van haatcommunicatie en mensenrechten

- **Versterking van de interculturele dialoog**

De interculturele dialoog (in lijn met andere projecten zoals SPICES¹⁷ en BRIDGE-IT¹⁸) is een proces dat een open en respectvolle uitwisseling of interactie tussen individuen, groepen en organisaties met verschillende culturele achtergronden en visies op de wereld behelst. Het is belangrijk stil te staan bij de dynamische eigenschappen van de verschillende culturen. Dit heeft onder andere ten doel: het ontwikkelen van een dieper begrip van de verschillende perspectieven en praktijken; het verhogen van de participatie en de vrijheid en het vermogen om keuzes te maken; de gelijkheid te bevorderen; en creatieve processen te verbeteren¹⁹.

Er zijn verschillende middelen die de interculturele dialoog zouden kunnen versterken. De meest gebruikelijke is de organisatie van multiculturele evenementen, zoals festivals en concerten. Plekken waar iedereen samenkomt en waar kunstenaars van verschillende afkomst kunnen hun achtergrond en talent kunnen combineren. In aanvulling hierop kunnen films diversiteit bevorderen door de boodschap die ze mensen proberen te vertellen, maar ook door de diversiteit van de acteurs.

¹⁶ <http://www.osce.org/odihr/39821?download=true>

¹⁷ **Be Relevant to Intercultural Diversity Generation in Europe – Integration Team** (510101-LLP-1-2010-1-IT-GRUNDTVIG-GMP, <http://bridge-it.communicationproject.eu>)

¹⁸ **Social Promotion of Intercultural Communication Expertise and Skills** (224945-CP-1-2005-1-IT-GRUNDTVIG-G11, www.trainingspices.net)

¹⁹ <http://www.interculturaldialogue.eu/web/intercultural-dialogue.php>

- **Deelname van de doelgroep in het gesprek, in cursussen, in bewustmakingscampagnes, enz.**

De betrokkenheid van de doelgroep in allerlei workshops, cursussen, campagnes is een voorwaarde want anders worden al deze initiatieven gedreven en gedomineerd door wit-privilege. Bij een dergelijk initiatief zouden minderheden ten minste betrokken (of zelfs leidinggevend) moeten zijn. Dit komt neer op erkenning en versterking, het versterken van het vermogen om te handelen en de centrale rol van hen die geleden hebben onder discriminatie of geweld en, boven alles, het vermijden van het 'witte redder' complex.

6.2 SPECIFIEKE AANBEVELINGEN

- **Taal van non-discriminatie**

Het wordt aanbevolen om tegenover iedereen taal te gebruiken die noch discriminerend, noch racistisch of xenofob is, in tegenstelling tot het nu wijdverspreide en genormaliseerde gebruik, zelfs in juridische teksten, van termen zoals "illegale migrant", "clandestien". Deze stigmatiserende en criminaliserende uitdrukkingen tegen mensen bevatten stereotypen en vooroordelen op basis van hun werkelijke of vermeende afkomst, sociale, culturele of religieuze affiliatie (Carta di Lampedusa, Lampedusa 2014: 17-18 - <http://www.lacartadilampedusa.org/>).

- **Woordgebruik of woordcontext**

Het gebruik van de term "ras" moet in officiële EU-documenten worden vermeden, omdat het de valse perceptie creëert dat er verschillende rassen bestaan. Het bestaan van de rassen is geen reëel feit. Het is een biologische mythe die sociaal is geconstrueerd. Gecreëerd door de dominante witte groep om een wit-gedomineerde hiërarchie te vestigen en bestendigen gebaseerd op de valse veronderstelling dat bepaalde bevolkingsgroepen inferieur zijn aan anderen - en aan de witte dominante groep (zie paragraaf 2.2). Het vermeende bestaan van rassen hielp de status quo vele jaren; nu is het tijd om te stoppen met het gebruik ervan. De afwezigheid van rassen is ook evident als we in ogenschouw nemen dat de term "rassen" niet eens voorkomt in bepaalde talen.

Ras kan dan wel niet echt zijn, maar racisme wel. Volgens Jamie Utt:

"[r]as als sociale constructie en daaruit voortvloeiend racisme zijn zeer reëel, dus een "ras-neutrale" ideologie is problematisch, want:

- het wist de culturele ervaringen en de realiteit van het leven van mensen van kleur uit en de onderdrukking waarmee zij worden geconfronteerd.
- Het is niet echt behulpzaam om het probleem op "ras-neutrale" manieren te benaderen, want het probleem is niet neutraal. Het probleem is een raciale hiërarchie die mensen met de lichtste huidskleur onder ons bevoordeelt.

Natuurlijk moeten we duidelijk maken dat we diversiteit niet ontkennen. We stellen slechts een andere, meer accurate terminologie voor (zie paragraaf 2.2 Gedeelde woordenlijst voor meer details).

- Zoals hierboven vermeld zou het naïef zijn te denken dat het vermijden of het vervangen van de term "ras" automatisch zou betekenen dat racisme uitgebannen zou zijn. We moeten er rekening mee houden dat woordkeuze van belang is voor zover woorden onze mind-sets weerspiegelen en daarmee onze perceptie van de werkelijkheid. Deze voorwaarden moeten in een multidimensionaal perspectief geïnterpreteerd worden met betrekking tot sociale, culturele, biologische en politiek-ideologische variabelen, historisch bepaald als taalkundige acties en discriminerende praktijken

- In dit verband is het van cruciaal belang om de geschiedenis achter het gebruik van bepaalde woorden te leren, zodat we kunnen begrijpen *waarom* het beledigend is om ze te gebruiken (b.v. in de Britse context zijn het vaak overblijfselen van het kolonialisme en gewelddadige onderdrukking).
- Ten slotte is het van even groot belang om iets van de woordenschat die een negatieve klank heeft gekregen, bijvoorbeeld ‘immigrant’ of ‘buitenlander’, opnieuw te claimen. De “Ik ben een immigrant”-campagne in het Verenigd Koninkrijk heeft precies dat geprobeerd. Door het bepaalde woorden opnieuw te claimen, proberen we om hun positieve connotatie te herstellen tegen de tendens in om er negatieve categorieën van te maken.

- **Codes van de ethiek**

Voor Politici

Een kritische analyse van het politieke discours. Politici moeten verantwoording afleggen voor hun publieke uitspraken, vooral als aangetoond is dat die aanzetten tot haat, in welk geval het strafbaar bij de wet is.

Voor de leden van het parlement

We adviseren om functionele immuniteit voor strafvervolgung, waar die bestaat, op te heffen in gevallen van aanzetten tot haat in het parlement. Dit betekent dat als parlementsleden schuldig zijn bevonden aan haatcommunicatie - en haatzaaien in het bijzonder - in het parlement vervolgd kunnen worden. Aanzetten tot haat zou bewezen moeten worden, in overeenstemming met de nationale wetgeving. Waar dit niet mogelijk is, is het invoeren van een ethische code voor parlementsleden wel het minste dat men kan doen, met duidelijke en strenge sancties wanneer deze code wordt geschonden.

Voor journalisten

Ethische codes voor journalisten opnieuw bekijken om haatcommunicatie en het aanzetten tot haat toe te voegen. Journalisten hebben immense macht. Ze kunnen de publieke opinie maken en vormen. Daarom moeten ze sprekers kritisch volgen en hun woorden analyseren. Het is onderdeel van de taak van een journalist om feiten en claims te onderzoeken en zorgvuldig de intentie en de impact van hun interventies beoordelen.

Anderzijds moeten journalisten niet letterlijk kwetsende termen en uitdrukkingen melden onder het mom van nauwkeurig rapporteren. Het ontmaskeren van haatcommunicatie mag niet het herhalen van kwetsende termen in het openbaar inhouden, want dit versterkt het “toehoorders maxime” (Sacks, 1974).

Ethische journalisten en goed geïnformeerde redacteurs zullen in staat zijn om snel te bepalen of de communicatie met opzet is bedoeld om de mensenrechten van individuen en groepen aan te vallen of te beperken. Het vergt ervaring, kennis, ethiek en scholing om haatcommunicatie te onderkennen. Soms is haatcommunicatie niet altijd duidelijk en wordt het via verborgen boodschappen overgebracht. Een ethische en goede journalist zou in staat moeten zijn om tussen de regels te lezen en haatcommunicatie op te sporen. De journalist zou ook moeten weten of een dergelijke communicatie onderworpen is aan strafrechtelijke of andere sancties.

Als onderdeel van het rapportageproces hebben journalisten en redacteurs een bijzondere verantwoordelijkheid om uitspraken in de juiste context te plaatsen – om de bedoelingen van de spreker te onthullen en te rapporteren. Natuurlijk is het niet de bedoeling van journalisten om mensen met wie ze het oneens zijn te ontmaskeren en te beperken. Dan zouden ze bevooroordeeld zijn. Het valt echter binnen de context van ethisch rapporteren om een beeld te vormen over wat voor soort persoon het zou kunnen zijn die haatcommunicatie geproduceerd heeft en wat de beweegredenen was.

TV-presentatoren en radio-medewerkers zijn niet altijd journalisten maar ze werken vaak voor publiek en als gevolg daarvan vormen ze mede de publieke opinie. Hun taak is van het allergrootste belang en ze moeten even zorgvuldig zijn. Het is duidelijk dat een relevante richtlijn ontbreekt. Er zouden enkele regels vastgesteld moeten worden om te voorkomen dat het publiek dergelijke incidenten ziet of hoort. Niet alleen kijkers ontvangen een foute haatdragende boodschap, maar sommige minderheden zouden eveneens de ontvangers van de boodschap kunnen zijn. Een nuttige regel zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat als gasten de richtlijnen schenden en zich op de tv schuldig maken aan haatzaaien, de tv-presentator of de omroep de mogelijkheid zouden hebben om hen af te breken.

In talkshows is het belangrijk dat de moderator/journalist zich bewust is van de communicatie-analyse-instrumenten. Hierdoor zou hij/zij tijdens de discussies discriminerende uitspraken en handelingen gedaan op de vier communicatieniveaus kunnen herkennen. In deze gevallen is het raadzaam om in de discussie in te grijpen om de processen van discriminerende, xenofobe of racistische haatgeoriënteerde taal en communicatie te ontmaskeren. Deze interventie zou ook een educatieve rol en impact in het publieke debat hebben.

Voor wetshandhavers

Er zouden **specifieke richtlijnen voor de politie, naast de interculturele training**, moeten worden ontwikkeld. Uit onze interviews, verslaganalyses en ons algemeen onderzoek binnen het RADAR-project is gebleken dat in verschillende gevallen de politie niet weet hoe te handelen of hoe zich te gedragen in onze multiculturele omgevingen. Dat is de reden waarom interculturele training essentieel is om evenwicht te bereiken.

Het is een veelvoorkomend verschijnsel dat ongedocumenteerde migranten aarzelen een misdaad tegen hen bij de politie te melden vanwege de angst voor deportatie. Dit is een realiteit en de belangrijkste reden dat er zo veel misdrijven niet-aangegeven worden en ongestraft blijven. **De oprichting van meldpunten door derden zou ongedocumenteerde migranten echt helpen om misdaden te melden.**

Politieagenten zouden in hun opleiding **moeten leren hoe te reageren op een melding van haatcommunicatie**. Rekening houdend met het feit dat er meestal een gebrek aan vertrouwen in de politie is bij minderheidsgroepen, zijn we niet verrast door het lage aantal meldingen van dergelijke gebeurtenissen. Bepaalde minderheidsgroepen kunnen gespannen relaties met de rechtshandhaving in hun eigen land hebben gehad en vrezen dat misdrijven tegen hen niet serieus worden genomen, dat de reactie van de politie onsympathiek of zelfs vijandig zal zijn. Uit onze interviews weten we, evenals uit ons onderzoek naar wetgeving en vonnissen in de partnerlanden, dat veel misdrijven tegen minderheden anders worden behandeld dan misdrijven tegen de meerderheid van de bevolking.

Voor juridische professionals

Het recht op een tolk moet zeer worden gerespecteerd en toegepast. Nog belangrijker is het dat, overeenkomstig de relevante wetgeving, professionele gerechtsolken moeten worden ingezet, in plaats van mensen die toevallig de benodigde talen spreken. Dit is niet alleen voor de toepassing van effectieve en accurate communicatie, maar ook omdat professionals gehouden zijn aan een specifieke ethische code en de nuances kunnen hanteren en overbrengen die op haatgemotiveerde communicatie zou kunnen wijzen. Verder mogen zaken tijdens een rechtszaak niet op basis van 'ras', afkomst of taalbarrières afgewezen worden. En is het vereist dat slachtoffers tegen elke prijs moeten worden beschermd.

Voor marketingbureaus

Het is van cruciaal belang **een ethische reclamecode in te stellen**, indien die niet bestaat. Vooral in advertenties is het vaak zo dat minderheidsgroepen in stereotiepe en op beledigende wijzen geportretteerd worden. Stereotypen leiden vaak tot de boven in hoofdstuk 5 genoemde 25 haatcommunicatieprocessen. Hierom adviseren wij dat het verplicht gesteld wordt om leden van de doelgroepen, geportretteerd in de advertentie, te betrekken of ten minste te raadplegen vóór publicatie. Deze doelgroepen kunnen hun mening geven en suggesties doen over wijzigingen in de advertentie. Als die haatcommunicatie bevat, zou die niet op die manier gepubliceerd moeten worden. Alle betrokken groepen in de reclame moet worden gerespecteerd, anders wordt een hatelijk stereotiep beeld blijvend bestendigd.

Soms gebruiken adverteerders, als ze een portret van een land of geografisch gebied willen maken, mensen of stereotiepe ideeën over de specifieke landschappen. In plaats van deze stereotypen te herhalen, zouden afbeeldingen van die plaatsen worden moeten gebruikt.

Online communicatie

Online haatzaaien is een specifieke categorie die apart moet worden aangepakt. Het internet is het eenvoudigste communicatiemiddel dat mensen gebruiken om te kwetsen. Het is zeer gebruikelijk om zulke commentaren online te lezen. Mensen gebruiken daar voornamelijk websites, blogs en vooral sociale media voor. Tijdens het surfen komt men hatelijke sites tegen die zich richten tegen etniciteit, natie, seksuele geaardheid, religie, baan, geslacht, fysieke verschijning, financiële status, sociale status, burgerschap, enz.

Het eerste obstakel is om de dader van een online haatmisdrijf te traceren. Degenen die weten hoe ze technologische hulpmiddelen moeten gebruiken kunnen hun identiteit en ook IP-adres verbergen. Daar komt nog bij dat er geen verplichting is om aanstootgevend materiaal te verwijderen, zelfs als een strafbaar feit heeft plaatsgevonden. Dit betekent dat het aanstootgevende materiaal online kan blijven, zelfs nadat een rechter heeft geoordeeld dat een haatmisdrijf is gepleegd en de dader gestraft is (met een boete of gevangenisstraf). Het verwijderen van het materiaal kan alleen in gevallen van kinderporno worden afdgedwongen. Wij bevelen aan om **nationale en EU-wetgeving zo te veranderen, dat als een rechter besluit dat een online haatmisdrijf is gepleegd, (z)hij het verwijderen van het materiaal moet kunnen afdwingen.**

Foto's, tekens, symbolen

Het gebrek aan foto's van minderheidsgroepen in belangrijke posities is een realiteit. Men ziet zelden foto's van minderheden in diverse leidinggevende posities. In plaats daarvan worden ze gewoonlijk gebruikt om bepaalde (ongeschoolde) banen en rollen (slachtoffer, arbeider, assistent enz.) uit te beelden. Het zou interessant zijn om bijvoorbeeld afbeeldingen van zwarte zakenvrouwen of moslimartsen te zien. Personen die deel uitmaken van bepaalde groepen ontbreken in machtige posities, waaronder politici, nieuwspresentators, kunstenaars en vrijwilligers. Het zien van minderheden in een dergelijke rol zal een positieve invloed op de publieke perceptie hebben.

Sommige van deze aanbevelingen zijn niet nieuw. De noodzaak van de interculturele dialoog en de bevordering van positieve beelden zijn voorbeelden van suggesties die eerder zijn gemaakt in eerdere projecten en diverse initiatieven. Maar het feit dat deze nog steeds als noodzakelijk gezien worden, betekent dat er nog belangrijk werk moet worden gedaan. In dit verband hebben we de volgende voorstellen:

- De initiatieven voor de interculturele dialoog, bewustmakingscampagnes enz. zouden moeten worden geleid of in ieder geval mede worden geleid door minderheden zelf. De meeste bestaande

initiatieven zijn mislukt omdat ze werden geleid door de dominante groepen en minderheden daarom terughoudend zijn om mee te doen.

- De bevordering van positieve beelden mag niet de vorm aannemen van “heldenverering” van minderheden. Het mag niet gaan om demonisering vs. heldenverering, maar om het portretteren van minderheden als gewone mensen zoals iedereen. In dit opzicht is het gebruik van etnische minderheden om zakenmensen, wetenschappers, enz. te portretteren in reclame-uitingen aan te raden, maar bovendien is de uitbeelding van etnische minderheden in dagelijkse rollen (gewone mensen die gewone dingen doen) ook van cruciaal belang.

In Europa wordt het gebruik van racistische en xenofobe communicatie op veel plaatsen goed in de gaten gehouden. Het is misschien belangrijk om observatoria op te zetten met betrekking tot goede praktijken, zodat ze kunnen worden verspreid op nationaal en internationaal niveau.

Ten slotte is een belangrijk vernieuwend aspect van de RADAR-aanbevelingen het bekroonde cursusconcept zelf. Het concept, gebaseerd op het **Let Me Learn Process**® (www.letmelearnmalta.org) en de **LEVEL5** © methodologie (http://www.reveal-eu.org/uploads/media/REVEAL_LEVEL5_Manual.pdf), ontving de my-Vita prijs (<http://mahara.vita-eu.org/view/view.php?id=3192>).

6.3 GOEDE PRAKTIJKEN

Theoretisch en methodologisch bewustzijn van kritische communicatie is zowel een praktisch instrument geworden om objectiverende categorieën van menselijke diversiteit te deconstrueren, als om de processen van racistische en xenofobe haatcommunicatie te ontrafelen. Kritisch bewustzijn en analytische vaardigheden zijn de voorwaarden voor bewuste contra-communicatie. In deze paragraaf beschrijven we een aantal goede praktijken uit alle partnerlanden en talen voorgesteld door het RADAR-team.

EN ALS HET TERRORISTEN ZOUDEN ZIJN?
LATEN WE ZE TERUGSTUREN!

EN ALS ZE GETERRORISEERD ZOUDEN WORDEN?
STUUR ZE NIET TERUG

Dit is een nieuwe constructie die een provocerende transformatie van een echt bestaand racistisch en xenofob communicatie-item voorstelt. Zo ontstaat door slechts een paar letters over te schrijven en één woord toe te voegen, een compleet tegenovergestelde visie op een boot met vermeende migranten aan boord.

IMMIGRANTEN, LAAT ONS NIET ALLEEN MET DE ITALIANEN

Dit is uit een echte Italiaanse context genomen en kan worden opgevat als de omkering van het perspectief waar impliciet Italianen worden afgeschilderd als een bedreiging voor andere Italianen en migranten worden uitgenodigd hen te helpen.

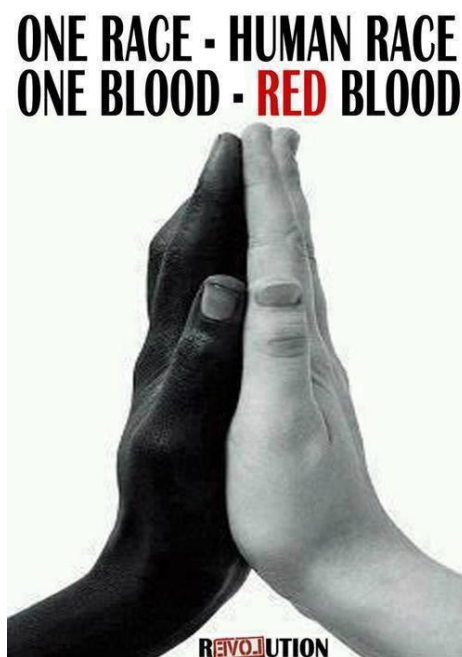
ZIJ ZOUDEN ONS GRAAG WILLEN REDDEN DAN GEBEURT ER IETS WAARDOOR ZE VAN MENING VERANDEREN

De Italiaanse cartoonist Mauro Biani bekritiseert het Europese migratiebeleid, in het bijzonder de reddingsoperaties in de Middellandse Zee

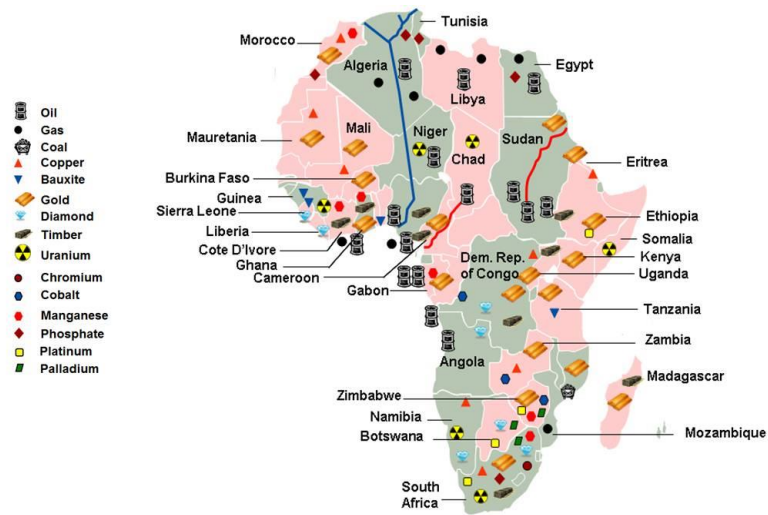

NOEM ONS EEN VIEZE NEGER OF EEN WALGELIJKE LESBIENNE.
 MAAR JIJ VOELT JE BELEDIGD ALS ZE JOU EEN ITALIAANSE MAFFIOSO NOEMEN
 VROEG OF LAAT KEERT HET ZICH TEGEN JOU

Italiaanse campagne tegen racisme en discriminatie van seksuele geaardheid door de ARCI-associatie. De campagne benadrukt hoe iedereen discriminatie kan ervaren gebaseerd op vernederende stereotypen zoals "Italiaanse mafioso"

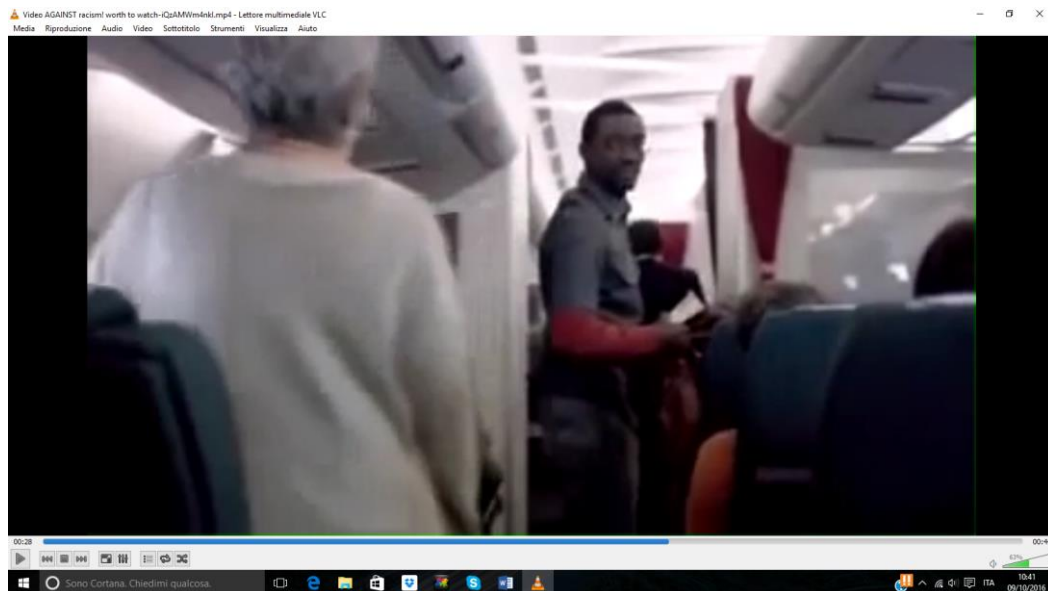
Britse antiracisme-campagne. Het contact tussen de twee handen met de verwijzing naar dezelfde kleur bloed benadrukt dat er slechts één menselijk ras is.

Een dergelijke landkaart belicht alle natuurlijke hulpbronnen en grondstoffen van het Afrikaanse continent. Enerzijds wordt benadrukt dat Afrika geen arm continent is (zoals het vaak ten onrechte wordt afgeschilderd), anderzijds verklaart het impliciet de redenen van conflicten en oorlogen op het continent, juist vanwege de internationale belangen van die grondstoffen.

Campagne van Afrikaanse Studenten die benadrukken dat Afrika geen arm continent is.

Britse video tegen racisme. In een vliegtuig zit een 'witte' dame naast een 'zwarte' heer. Geërgerd vraagt ze de bemanning om een andere plek. Een bemanningslid wendt zich tot de jonge heer en biedt, tot verbazing van de dame, zijn excuses aan en nodigt hem uit om in de eerste klas plaats te nemen.

WELKE HUIDSKLEUR HEEFT DIT GELACH?

Antiracisme-campagne van CGIL, een bekende Italiaanse vakbond. Eerst verschijnt een zwart scherm, dan hoort men gelach. Een commentaarstem vraagt: "Welke huidskleur heeft dit gelach?". Vervolgens verschijnen vier mannen met verschillende gezichtskenmerken die erop kunnen wijzen dat ze verschillende geografische achtergronden hebben.

NEEM EEN HAP UIT RACISME
ZEG NEE TEGEN RACISME

Advertentiecampagne van een vermeende bananenmultinational (vgl. het typische Chiquita-logo) die de bananen van een symbool van racisme (vaak gebruikt in arbitraire processen van animalisatie met apen) transformeren in een symbool van antiracisme.

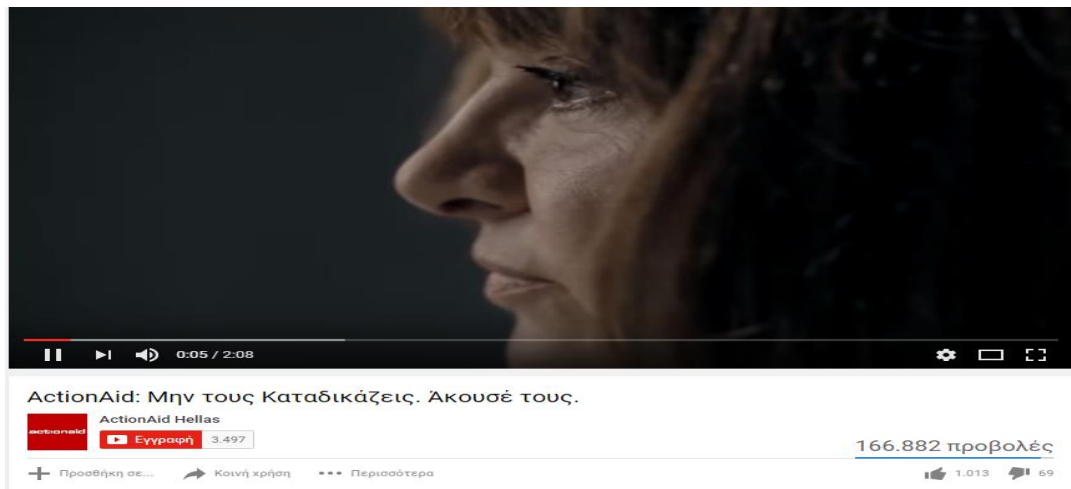
Een ander goed voorbeeld is te zien in onderstaande video uit Finland.

Deze video werd gepresenteerd tijdens een nationale antiracisme-campagne waarin het Finse Rode Kruis concerten in zeven steden van Finland organiseerde. Het doel van de muziektournee is om mensen aan te moedigen attitudes en alledaagse racisme aan te pakken. De promotor van de campagne is de premier van Finland, Alexander Stubb. De video werd op straat gefilmd. Een interview werd gesimuleerd om bewustwording te kweken over wat racistische attitudes kunnen zijn. De interviewer richt zich tot een zwarte persoon en stelt in het Engels een aantal vragen over racisme. De man geeft in het Fins antwoord op

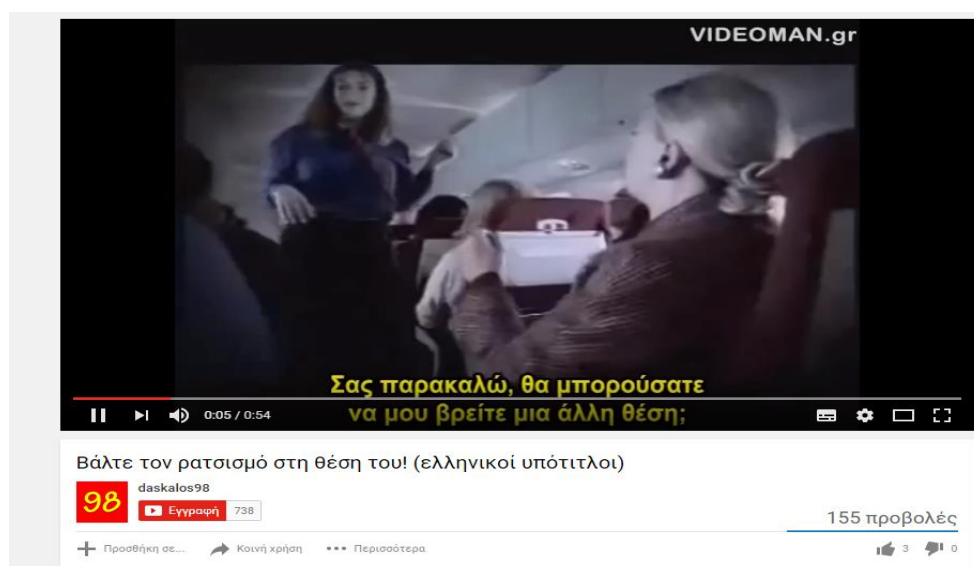
de vragen. Een andere vrouw verschijnt en vertelt de interviewer zulke dingen niet zomaar aan te nemen. De interviewer is beschaamd en verontschuldigt zich in het Fins. De situatie wordt gesimuleerd om een punt te maken - de interviewer stelt de man vragen in het Engels, in de veronderstelling dat hij alleen maar vanwege zijn huidskleur een toerist is.

De video van Action Aid, uitgezonden op de Griekse televisie, is ook een goed voorbeeld.

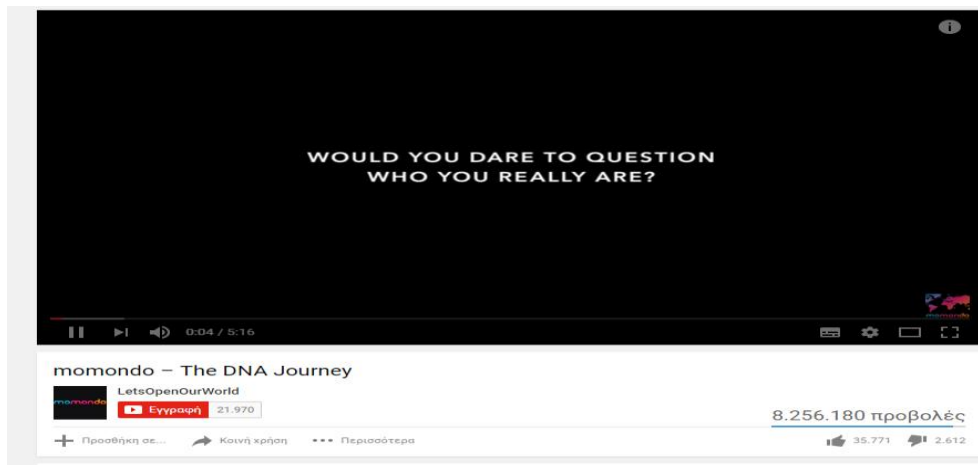
In deze video vertellen populaire Griekse acteurs verhalen van migranten als hun eigen verhalen.....de video eindigt met een zwarte man die vraagt: “Wil je naar mijn verhaal luisteren als ik het vertel?”

De video hieronder wordt genoemd “zet racisme op zijn plaats” en werd geproduceerd door de Portugese commissie voor de 50e verjaardag van de Universele verklaring van de rechten van de mens.

De video toont een oude witte dame die in het vliegtuig in de buurt zit van een jonge zwarte man. Ze vraagt de stewardess om na te gaan of er een andere stoel beschikbaar is omdat ze niet naast een zwarte man wil zitten. De stewardess zegt dat economy class overboekt is maar dat ze het met de kapitein zal bespreken. De stewardess keert later terug en informeert de oude dame dat de kapitein gezegd heeft dat er in de 1e klas een plaats vrij is. Ze zegt dat de kapitein het betreurt dat een passagier naast zo'n verachtelijke persoon moet reizen. Vervolgens gaat ze naar de zwarte man en vraagt hem haar naar de 1e klasse te volgen.

Als laatste de DNA-reis:

In de videobeschrijving staat: “Het is gemakkelijk om te denken dat er meer dingen zijn die ons verdelen dan die we delen. Maar we hebben eigenlijk veel meer gemeen met andere nationaliteiten dan je zou denken. We vroegen 67 mensen over de hele wereld om een DNA-test te doen, en het blijkt dat ze veel meer gemeen hebben met andere nationaliteiten dan ze ooit gedacht zouden hebben.” De film werd opgenomen in Vega, Kopenhagen, Denemarken, en geregisseerd door Jeppe Rønne. Het werd geproduceerd door Momondo een vrije, onafhankelijke wereldwijde zoeksite voor reizen die miljarden goedkope vluchten, hotels en autoverhuurtransacties vergelijkt.

6.4 ONDERHOUDEN – VOORSTELLEN OM RADARRESULTATEN VERDER UIT TE BOUWEN

In lijn met de gepresenteerde voorbeelden van goede praktijken, doen we een aantal voorstellen voor “innovatieve goede praktijken” en voor het ontkoppelen en omkeren van de processen van haatzaaien en racistische communicatie.

- Het identificeren en belonen van journalisten, op nationaal en EU-niveau, die in kranten, op TV, of sociale netwerken discriminerende processen, xenofobe of racistische haatgeoriënteerde uitlatingen en communicatie hebben geïdentificeerd.
- Het identificeren en belonen van adverteerders, op nationaal en EU-niveau, die antiracistische en anti-xenofobe boodschappen hebben gebruikt of in hun campagnes boodschappen van racisme en xenofobie naar anti-haatberichten hebben getransformeerd.
- Het initiëren van een Europese competitie voor het belonen van de drie beste goede praktijken die RADAR-resultaten hebben gebruikt (1e, 2 e en 3 e prijs in RADAR-methodologie, de toepassing van de RADAR-cursushandleiding en het handboek evenals de RADAR-richtlijnen)
- Het overbrengen van projectinnovaties, dat wil zeggen RADAR-methodologie, de RADAR-cursushandleiding en het handboek evenals de RADAR-richtlijnen zowel naar andere toepassingsgebieden zoals onder andere pesten, seksuele geaardheid, invaliditeit, leeftijd, als naar geografische regio's die met grootschalige migratie geconfronteerd worden.

7 REFERENTIES

American Anthropological Association Statement on Race

<http://www.americananthro.org/ConnectWithAAA/Content.aspx?ItemNumber=2583>

AAVV. 2015: *Hate Crime and Hate Speech in Europe. Comprehensive Analysis of International Law Principles. EU-wide Study and National Assessments*. "PRISM – Preventing, Redressing and Inhibiting hate speech in new Media" (www.prismproject.eu)

Aspinall, Peter J. 2009: "'Mixed race', 'mixed origins' or what? Generic terminology for the multiple racial/ethnic group population". In: *Anthropology Today*, 25 (2), <http://www.mixed.org/files/resources/anthroptoday.pdf>

De Genova, Nicholas. 2002: "Migrant 'illegality' and deportability in everyday life". In: *Annual Review of Anthropology*, vol. 31, pp. 419-447

De Genova, Nicholas. 2005: *Working the Boundaries: Race, Space, and 'Illegality' in Mexican Chicago*. Durham, NC: Duke University Press

De Genova, Nicholas. 2006: *Migrant Illegality and the Metaphysics of Antiterrorism: "Immigrants Right" in the Aftermath of the Homeland Security State*. In: www.nicholasdegenova.net

De Genova, Nicholas. 2016: "The 'crisis' of the European border regime: Towards a Marxist theory of borders". In: *International Socialism: A Quarterly Review of Socialist Theory*, N.150, www.nicholasdegenova.net

Delgado, Richard / Stefanic, Jean. 2000: *Critical Race Theory: The cutting Edge*. Philadelphia: Temple University Press.

Demby, Gene. 2014: "Why we have so many terms for people of color". In: *code switch* (NPR) <http://www.npr.org/sections/codeswitch/2014/11/07/362273449/why-we-have-so-many-terms-for-people-of-color>

Dossou, Koffi M. / Klein, Gabriella B. Ravenda Andrea F. 2016: *Our RADAR communication concept*. Deruta/Perugia: Key & Key Communications.
<http://lnx.radar.communicationproject.eu/web/htdocs/radar.communicationproject.eu/home/dokeos/courses/WS1/document/OUR-COMMUNICATION-CONCEPT-WEB.pdf?cidReq=WS1>

Duranti, Alessandro. 2007: *Etnopragmatica. La forza nel parlare*. Roma: Carocci.

Duranti, Alessandro (ed.) 2009²: *Linguistic Anthropology: A reader*. Malden: Wiley-Blackwell.

Garfinkel, Harold. 1967: *Studies in Ethnomethodology*, Englewood Cliff, NJ: Prentice Hall

Goodman, Alan H. / Moses, Yolanda T. / Jones, Joseph L. (2012): *RACE: Are We So Different?*. American Anthropological Association published by Wiley-Blackwell. [See also <http://www.understandingrace.com/lived/index.html>]

Gumperz, John J. 1982a: *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gumperz, John J. (ed.). 1982b: *Language and Social Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Gunaratnam, Y. 2013: "Race GPS? No right turn ahead". In: *Media Diversified's Academic Space*, <http://mediadiversified.org/2013/08/20/race-gps-no-right-turn-ahead/>
- Jackson, Peter (ed.). 1987: *Race and Racism: Essays in Social Geography*. London: Routledge. https://books.google.bj/books?hl=it&lr=&id=LXmIAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=race+in+UK&ots=Bp4BPCG02_&sig=YjxxSLA8qSwQJmQRl2QEjcEQiNs&redir_esc=y#v=onepage&q=race%20in%20UK&f=false (retrieved 31/08/2016).
- Hazard, Anthony Q. 2011: A Racialized Deconstruction? Ashley Montagu and the 1950 UNESCO Statement on Race. In: *Transforming Anthropology*. Vol. 19 (2): 174–186.
- Hymes, Dell 1974: *Foundations in Sociolinguistics. An Ethnographic Approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- 1980: *Fondamenti di sociolinguistica. Un approccio etnografico*. Bologna: Zanichelli
- Johns, L. 2013: "Say it Loud, I'm Coloured and I'm Proud". In: *The Root* http://www.theroot.com/articles/world/2013/10/south_africas_coloreds_identify_most_with_blacks_in_the_us.html
- Jubany, Olga / Roiha, Malin. 2015: *Backgrounds, Experiences and Responses to Online Hate Speech: A Comparative Cross-Country Analysis*. "PRISM – Preventing, Redressing and Inhibiting hate speech in new Media" (www.prismproject.eu)
- Klein, Gabriella B. 2006: *Nozioni e strumenti di Sociolinguistica. Con esercitazioni e glossario*. Roma: Aracne.
- Machery E. / Faucher L. 2005: "Social construction and the concept of race". In: *Philosophy of Science*, 72: 1208-1219. http://www.pitt.edu/~machery/papers/The%20concept%20of%20race_machery_Faucher_%202005.pdf
- McIntosh, P. 1990: "White Privilege: Unpacking the Invisible Knapsack". In: *Independent School*, Wellesley Collage Center for Research on Women: <http://www.deanza.edu/faculty/lewisjulie/White%20Priviledge%20Unpacking%20the%20Invisible%20Knapsack.pdf>
- Phillips, T. 2015: "Is it time to ditch the term Black, Asian and Minority Ethnic?". In: *The Guardian*, 22/05/2015: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/may/22/black-asian-minority-ethnic-bame-bme-trevor-phillips-racial-minorities>
- Pizza, Giovanni / Ravenda, Andrea F. (eds.). 2012. Presenze internazionali. Prospettive etnografiche sulla dimensione fisico politica delle migrazioni in Italia. In: *AM Rivista della società italiana di Antropologia Medica* 33-34 (Special issue). Argo: Lecce.
- Reisigl Martin / Wodak Ruth. 2005: *Discourse and Discrimination. Rhetorics of racism and antisemitism*. Taylor & Francis e-Library [2001¹: London / New York: Routledge].
- Sacks, Harvey. 1963: On Sociological description, *Berkley Journal of Sociology*, 8: 1-16
- Sacks, Harvey. 1972: An initial investigation of the usability of conversational data for doing sociology. In: D. Sudnow (ed.), *Studies in social interaction*, New York: Free Press: 31-74

- Sacks, Harvey. 1974: On the analyzability of stories by children. In: J. J. Gumperz & D. Hymes (eds.), *Directions in sociolinguistics: The Ethnography of communication*, New York: Holt, Rinehart, and Winston: 325-345 (Reprinted in R. Turner (Ed.), 1974, *Ethnomethodology*. Penguin)
- Sacks, Harvey. 1992: *Lectures on conversation* (2 vol. ed.), Edited by G. Jefferson, introduction by E. Schegloff. Oxford: Blackwell. [Combined vols. ed., 1995]
- Scaramella, Carla (ed.). 2015: *Discorsi d'odio e Social Media. Criticità, strategie e pratiche d'intervento*. "PRISM – Preventing, Redressing and Inhibiting hate speech in new Media" (www.prismproject.eu)
- Schegloff, Emanuel A. 2007: A tutorial on membership categorization. In: *Journal of Pragmatics* 39: 462-8
- Sepilli Tullio / Guaitini Abbozzo Grazietta. 1974. *Schema concettuale di una teoria della cultura* . Perugia: Editrice umbra cooperativa.
- Ziccardi, Giovanni. 2016: *L'odio online. Violenza verbale e ossessioni in rete*. Milano: Raffaello Cortina Editore
- "Racial discrimination, race and racism (fact sheet)", Ontario Human Rights Commission, <http://www.ohrc.on.ca/en/racial-discrimination-race-and-racism-fact-sheet>
- "Why Undocumented or Irregular?" Platform for international cooperation of undocumented migrants http://picum.org/picum.org/uploads/file_/TerminologyLeaflet_reprint_FINAL.pdf
- "Terms used to describe people of 'mixed race': Past and Present (2009)", Multiple Heritage Project, http://www.mix-d.org/files/resources/Terminology_Chart_09.pdf

